

05
222687

рабoтніца і сьлянка

4 1967

302-1
1844

+ прычэп.

Зашуміце, пушчы,
Ды па ўсёй старонцы
Аб тым чалавеку,
Што прынёс нам сонца.
Што прынёс нам сонца,
Што прынёс нам волю,
Азарыў навікі
Светлую нам долю.

2 разы

Даў ён людзям крылле,
Што імчыць да зор іх,
Даў ён тую сілу,
Што руйнуе горы.
Што руйнуе горы,
Што спыняе рэкі,
Што прыносіць шчасце,
Радасць чалавеку.

2 разы

Зашуміце, пушчы,
Беларусі роднай,
Што навікі стала
Светлаю, свабоднай.
Светлаю, свабоднай,
Вечна маладою,
Ленінскае сонца
Свеціць па-над ёю.

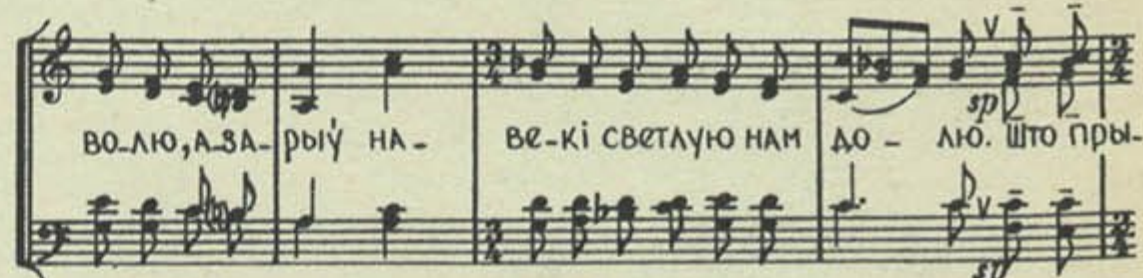
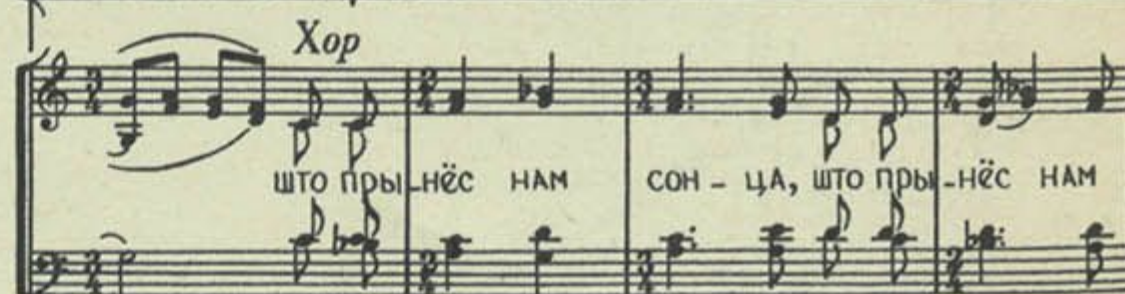
2 разы

ЗАШУМІЦЕ, ПУШЧЫ

Для народнага хору

Словы А. РУСАКА

Музыка І. КУЗНЯЦОВА

Пралетарыі ўсіх краін, яднэйцеся!

РАБОТНІЦА № 4 І СЯЛЯНКА

КРАСАВІК
1967

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ГОД ВЫДААННЯ СОРАК ТРЭЦІ

ВЫДААННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

Выдавецтва «Звязда».

30К-1
1844

МУЗЕЙ У КОКУШКІНЕ

З А сорок кіметраў на ўсход ад Казані ёсць невялікае паселішча Кокушкіна. Тут жыў Аляксандр Дзмітрыевіч Бланк, дзед Ул. І. Леніна па маці. Раней тут стаялі двухпавярховы дом і флігель з балконам. Да іх прымыкаў вялікі парк, дзе раслі бярозы, ліпы, кусты бэзу і фруктовыя дрэвы.

Летам сям'я Ульянавых звычайна адпачывала ў Кокушкіне. Валодзя ўпершыню прыехаў сюды, калі яму было сем гадоў. А затым ён бываў тут штогод да семнаццацігадовага ўзросту. Летні адпачынак на вясковым прыволлі на маляўнічым беразе рэчкі Ушня быў вялікай радасцю для яго. Ён разам з братамі і сёстрамі гуляў у навакольных месцах. Да іх часта далучалася сялянская дзятва. Нярэдка разам з дзецьмі ішлі на прагулку Ілья Мікалаевіч і Марыя Аляксандраўна.

Апошні раз у гэтай вёсцы Валодзя Ульянаву давялося жыць пры зусім іншых акалічнасцях...

У ноч з 4 на 5 снежня 1887 года ў многіх дамах Казані з'явіліся паліцэйскія. Аднаго з актыўных удзельнікаў студэнцкага «бунту» Уладзіміра Ульянава арыштавалі ў невялікім аднапавярховым доме на Новакамісарыяцкай вуліцы (цяпер вуліца Комлева, дом 15), дзе ў той час жыла сям'я Ульянавых. Арыштаваны студэнт быў заключаны ў Казанскую перасылную турму, а праз два дні іх выслалі з горада.

Ул. Ульянаву жандары вызначылі месцам жыхарства глухую вёску Кокушкіна.

3 23 чэрвеня 1887 года ў Кокушкіне жыла старэйшая сястра Уладзіміра Ільіча Анна. Яна была арыштавана разам з братам Аляксандрам. Спачатку яе прыгаварылі да пяцігадовайсылкі ў Сібір. Аднак Марыі Аляксандраўне ўдалося дабіцца замены месцасылкі.

15 снежня ў Кокушкіна прыехалі астатнія члены сям'і Ульянавых. З імі прыбыла і няня Варвара Рыгораўна.

Для жылля выкарысталі флігель. Уладзімір Ільіч заняў у ім вуглавы пакой, які выходзіў вокнамі на поўнач. У яго пакоі была вельмі простая абстаноўка: драўляны ложка на казлах, на сцяне паліца з кнігамі, ля акна — рабочы столік, некалькі крэслаў. У правым вуглу пакоя стаяў сталярны варштат.

Зіму Ульянавы правялі ў адзіноцтве. Ніякіх суседзяў у іх не было. Са сваякоў іх часам наведваў толькі стрыечны брат Мікалай Вераценнікаў ды ў студзені ненадоўга прыехала сястра маці А. А. Вераценнікава. Але затое ссыльных часта наведвалі паліцэйскія.

16 студзеня 1888 года дырэктар дэпартамента паліцыі прадпісвае начальніку Казанскага жандармскага ўпраўлення: «Загадайце ўстанавіць строгае сакрэтнае назіранне за высланым у вёску Кокушкіна Лаішаўскага павата Уладзімірам Ульянавым». Цяпер станавому прыставу, які рэгулярна наезджаў у Кокушкіна назіраць за Аннай Ульянавай, прыбавілася работы — трэба было яшчэ патаемна дзтвавацца, чым займаецца яе брат — ці не муціць народ, ці не ездзіць тайком у Казань?

У лютым Уладзімір і Анна асталіся адны. Але ні брат, ні сястра не трацілі дарэмна часу. Тым больш, што ў іх распараджэнні была багатая бібліятэка. Апрача таго, з Казані сваякі прысылалі ім аб'ёмістыя пасылкі з кнігамі, газетами, ча-

сopісамі. Праз некаторы час Уладзімір Ільіч і Анна Ільінічна адсылалі іх назад і атрымлівалі новыя.

Асабліва шмат чытаў Валодзя. Успамінаючы пра гэты перыяд, ён гаварыў: «Здаецца, ніколі потым у маім жыцці, нават у турме ў Пецярбургу і ў Сібіры, я не чытаў столькі, як у год пасля маёй высылкі ў вёску з Казані. Гэта было чытанне запоем з раніцы да позняга вечара».

Уладзімір Ільіч рыхтаваўся па ўніверсітэцкай праграме, мяркуючы, што яму дазволяць вярнуцца ва ўніверсітэт. Чытаў ён сачыненні Бялінскага, Някрасава, Пісарава, Салтыкова-Шчадрына, Успенскага. Асабліва захапляўся творами Чарнышэўскага. Раман «Што рабіць?» перачытаў некалькі разоў, кожны раз знаходзячы ў ім новыя хваляючыя думкі. Іменна ў гэты час артыкулы Чарнышэўскага развілі яго цікавасць да эканамічных пытанняў, асабліва да эканамічнага становішча рускай вёскі.

У час першайсылкі Уладзімір Ільіч пачынае знаёміцца са становішчам вясковай гаспадаркі. Матэрыялу для назірання тут было больш чым дастаткова. У вёсцы тады ішоў працэс расслаення сялян. Адны з іх усё больш разараліся, бяднелі, але затое за іх кошт узбагачаліся кулакі-міраеды. Нават цётка Ульянавых Любоў Аляксандраўна ў тую зіму была вымушана пазычаць збожжа да будучага ўраджаю ў кулака.

Апрача чытання, Уладзімір Ільіч часта хадзіў з ружжом па лесе, зімой катаўся на лыжах, летам купаўся. Сустрэкаўся з мясцовымі сялянамі і доўга гутарыў з

імі. Часам тайна выязджаў у Казань. Там ён цікавіўся жыццём студэнцтва і работай нелегальных гурткоў.

Аднак гэтыя рэдкія паездкі не маглі задаволіць энергічнага юнака, які рваўся да барацьбы супраць царскага самаўладства. Дзевятага мая Ульянаў паслаў прашэнне міністру народнай асветы, каб яго зноў прынялі ва ўніверсітэт. У той жа дзень з такой самай просьбай звяртаецца да дырэктара дэпартамента паліцыі Дурнава маці. Толькі ў ліпені быў атрыман адказ з міністэрства з адмовай у іх просьбе. Адказалі адмовай і на наступныя просьбы Марыі Аляксандраўны. Не было дазволена Ул. Ульянаву таксама выехаць за мяжу для прадаўжэння вучобы.

Летам у Кокушкіна прыехала шмат сваякоў і сяброў. Ва Уладзіміра Ільіча цяпер паявіліся субяседнікі і партнёры для гульні ў шахматы і гарадкі.

Радаснай для ўсіх падзеяй быў прыезд у ліпені Марка Цімафеевіча Елізарава, які быў ўніверсітэцкім таварышам Аляксандра. Ён шмат расказваў пра рэвалюцыйны рух у Расіі і часта гуляў з Уладзімірам Ільічом у шахматы.

Нарэшце, быў атрыман дазвол улад на пражыванне ў Казані, і 3-га кастрычніка Уладзімір Ільіч назаўсёды пакінуў Кокушкіна.

У вёсцы Кокушкіна ёсць Дом-музей Ул. І. Леніна. Тут беражліва захоўваецца ўсё, што звязана з жыццём правадыра ў гады яго студэнцкага юнацтва, у гады першайсылкі.

З. ІШМУРАТАВА,
дырэктар Дома-музея.

*

Каля трох гадоў назад у мазырскай сярэдняй школе № 10 быў створан музей Уладзіміра Ільіча Леніна. Члены савета музея сабралі звыш трох тысяч экспанатаў. На здымку: Малання Міронаўна Туравец расказвае юным наведвальнікам музея пра гісторыю бюстаў Ул. І. Леніна і Ф. Э. Дзяржынскага, якія яна перадала музею.
Фота І. Змітровіча (БелТА).

*

Нацыянальная
бібліятэка
Беларусі

СВЯТА ВЯСНЫ

З радасным хваляваннем сустракаем мы заўсёды Першамай. Свята вясны. Свята здзяйснення вялікіх рэвалюцыйных надзей. Ад бацькоў нашых і старэйшых сяброў з пакалення ў пакаленне перадаецца нязгасны агеньчык тых далёкіх часоў, калі дзень Першамая адзначаўся як дэманстрацыя нязломнай сілы рэвалюцыйных мас. Дэманстрантаў хапала паліцыя і жандармерыя, многіх чакалі турэмныя краты, але не было такой сілы, якая б здолела спыніць барацьбу працоўных за сваё вызваленне.

Мы не забыліся пра тых, хто ў жорсткіх схватках з царызмам здабываў нашу свабоду. Мы помнім пра іх подзвіг, нязгасны ў вяках.

У светлы і радасны дзень Першамая мы дэманструем сваю салідарнасць з працоўнымі ўсяго свету, дэманструем здабыткі сваёй працы, якія з году ў год усё ўзрастаюць, робяцца ўсё больш значныя.

Асабліва ўрачыста рыхтуюцца савецкія людзі да Першамая ў гэтым годзе. Сёлетні Першамай асаблівы. Праз паўгода наш народ, народы братніх сацыялістычных краін, нашы браты па класу ў краінах капіталу і ўсе прагрэсіўныя людзі зямлі будуць святкаваць знамянальную дату нараджэння першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы. Надыходзячае 50-годдзе Вялікага Кастрычніка глыбока хвалюе: людзі розных прафесій, розных узростаў — усе думаюць, як дастойна сустрэць юбілей, чым парадаваць Радзіму.

Прадпрыемствы рэспублікі бяруць на сябе новыя сацыялістычныя абавязальствы: павысіць прадукцыйнасць працы, палепшыць якасць прадукцыі, знізіць яе сабекошт. Новыя рубяжы вызначаюць на юбілейны год Савецкай улады хлеба-робы рэспублікі.

Вялікі і нялёгкі шлях прайшлі мы за 50 легендарных год. І на ўсіх этапах гэтага шляху, у працы і баях, нас заўсёды вяла наперад Камуністычная партыя, верная вялікім ідэям Леніна. Пад кіраўніцтвам партыі наша краіна ад векавой адсталасці і жабрацтва, з бездані народнага бяспраўя і самага цяжкага сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту ўзнялася да вяршыні сусветнага прагрэсу. Пад кіраўніцтвам партыі Савецкі Саюз стаў магутнай краінай перамогшага сацыялізма, дзяржавай свабодных і раўнапраўных братніх нацый, сцяганосцам камунізма.

Здабыткам Кастрычніцкай рэвалюцыі, яе найвялікшай заваёвай з'яўляецца новы, савецкі чалавек, свабодны грамадзянін СССР. Мы не можам не ганарыцца гэтым.

З любоўю і цеплынёй паведамляе настаўнік Глінішчанскай СШ Хойніцкага раёна П. Чарняк, што чатыры выхаванцы іх школы нядаўна абраны дэпутатамі Вярхоўнага Савета БССР. Чатыры дэпутаты — былыя вучні адной школы! Хто ж гэтыя людзі, якім аказаны такія павягі і давер? Цялятніца Праскоўя Фёдарэўна Назаранка, урач Праскоўя Маркаўна Дубадзел, будаўнік Мікалай Андрэвіч Бондар і вядомы беларускі пісьменнік Іван Паўлавіч Мележ. Вось яны, былыя палешукі!

Шмат цікавага пра сваіх выхаванцаў можа раскажаць і заслужаная настаўніца з гарадскога пасёлка Воранава Соф'я Сяргееўна Нікіціна.

...1918 год. У краіне разруха. А людзі пацягнуліся да ведаў. На агеньчык газавай лямпы ішлі сталыя мужчыны і жанчыны. Нязграбнымі агрубелымі рукамі выводзілі першыя літары. Цяпер у святочныя дні старую настаўніцу віншуюць яе былыя вучні. Сярод іх інжынеры Генадзь Панькоў і Валянціна Андрушкевіч, супрацоўнік міністэрства Міхаіл Ціханаў, педагог Генадзь Фамічэўскі. Іх многа, усіх не злічыць. 50 год Соф'я Сяргееўна нясе веды ў масы.

Аб сваіх марах, клопатах паведамляе рэдакцыі Герой Сацыялістычнай Працы Ганна Васільеўна Мазала з калгаса імя Жданава Лепельскага раёна. Яна раскажвае пра Усцінню Кубар, Ніну Рыгору, Мікалая Карбоўскага, Кацярыну Мацкевіч — рупных, умелых жывёлаводаў. Дружнаму калектыву іхняй фермы прысвоена званне фермы камуністычнай працы.

— Ідучы насустрач залатому юбілею, — піша Ганна Васільеўна, — калгаснікі нашай арцелі бяруць на сябе павышаныя абавязальствы. А мы, працаўнікі свінафермы, абавязаліся атрымаць ад кожнай асноўнай свінаматкі 22 парасяці, ад кожнай разавай па 8, прадаць дзяржаве 80 тон свініны.

Поспеху вам, дарагія сябры!

Вялікай павягай сярод калгаснікаў Жыткавіцкага раёна кары-

стаецца Варвара Ціханаўна Румас. Яна трымае першынство сярод птушніц. Па 196 яек ад кожнай з 2750 нясушак атрымала яна летась. Ды яшчэ выгадавала 2000 галоў маладняку. Імя гэтай працавітай жанчыны занесена на Дошку гонару калгаса «Новае жыццё». Рыхтуючыся дастойна сустрэць 50-гадовы юбілей, Варвара Ціханаўна паставіла сваёй мэтай атрымаць сёлета па 200 яек ад кожнай з 3500 нясушак. Пажадаем жа ёй выканаць абавязальства!

Старшыня дамкома № 2 горада Магілёва піша нам пра актыўную дзейнасць пенсіянеркі члена партыі Антаніны Мікалаеўны Багрычовай. Клопатамі аб выхаванні дзяцей поўніцца сэрца гэтай жанчыны. Некалькі гадоў назад пры дапамозе грамадскасці Антаніна Мікалаеўна стварыла клуб піянераў у вялікім жылым доме па вуліцы імя О. Б. Лепаўшынскай. Клуб ахвотна наведваюць дзеці. Кожны знойдзе тут цікавы занятак. Пад кіраўніцтвам Антаніны Мікалаеўны рабаты сабралі нямала цікавых экспанатаў на гістарычныя тэмы і стварылі музей. За актыўную грамадскую дзейнасць Антаніна Мікалаеўна Указам Вярхоўнага Савета СССР ўзнагароджана медалем «За працоўную доблесць». Так у свае 65 год застаецца ў страі гэта цудоўная жанчына.

Мы назвалі імёны некалькіх слаўных працаўніц. Пералік можна было б працягваць бясконца. Іх многа ў нас — адда-ных, шчырых. Гэта мільёны новых людзей, якіх выхавала наша партыя, імі ганарыцца краіна, ганарыцца, як найвялікшай заваёвай Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі.

Шмат слаўных спраў у юбілейным годзе здзейсніць працоўная Беларусі. Увойдуць у лік дзеючых новыя прадпрыемствы. Дадуць нафту новыя фантаны. Унясуць свой уклад працаўнікі вёскі, работнікі навукі, культуры і мастацтва. Тысячы сем'яў справяць наваселле. Палепшыцца бытавое абслугоўванне, больш стане дзіцячых ясляў і садоў, школ, бальніц. Толькі на пашырэнне сеткі водаправода і каналізацыі ў гарадах і індустрыяльных цэнтрах рэспублікі, на пракладку трамвайных і тралейбусных ліній, будаўніцтва новых гасцініц, лазняў і пральняў сёлета будзе выдаткавана 19 мільёнаў рублёў.

Зусім мала часу застаецца да Першага мая, любімага свята

ВАЙНА І ДЗЕЦІ

Мінула дваццаць два гады з таго незабыўнага дня, як змоўклі гарматы вайны. Зараслі травой і зраўняліся з зямлёй салдацкія акопы і партызанскія зямлянкі. Выраслі сіроты, якія не дачакаліся з вайны бацькоў. Толькі раны ў сэрцах старых матак і пасівелых удоў не за-жылі і дагэтуль. І дагэтуль не могуць вычарпаць тэму вайны і перамогі літаратура, музыка, жывапіс, графіка... Прапануем увазе чытачоў серыю лінагравюр мастака І. Капеляна. Тэма: вайна і дзеці.

савецкага народа. На плошчы і вуліцы нашых гарадоў і раённых цэнтраў пад чырвонымі сцягамі выйдуць мільёны людзей і будуць дэманстраваць свае працоўныя дасягненні, сваю адданасць маці-Радзіме.

Радуючыся светламу свята вясны, савецкія людзі нястомна змагаюцца за мір. Мір — гэта шчасце, мір — гэта любоў, мір — гэта вясёлы смех і спакойны сон дзіцяці. Усім сэрцам спачуваем мы в'етнамскім жанчынам, якія не ведаюць спакою ад налётаў амерыканскіх самалётаў. Мы падзяляем гора і пакуты в'етнамскіх маці, дзеці якіх гінуць ад бомб і напалму. Але гераічны народ ніколі не стане на калені! Мужная барацьба В'етнама супраць чужаземных захопнікаў здзіўляе свет: амерыканскім інтэрвентам не ўдалося на працягу многіх год зламаць супраціўленне бясстрашных патрыётаў.

Наш народ аказваў і аказвае дапамогу гераічным змагарам за свабоду і незалежнасць. Мы з вамі, в'етнамскія сябры! Мы верныя свайму інтэрнацыянальнаму абавязку.

Няхай жыве і мацнее салідарнасць працоўных свету!

Няхай жыве Першае мая!

ПАДТРЫМАЕМ ПАЧЫН СЯБРОВАК З ГОРАДА МАРГАНЦА!

Ухваліць ініцыятыву мясцовых Саветаў, калектываў працоўных, якія намерзілі шырокую праграму па добраўпарадкаванню, азеляненню вуліц і плошчаў, па закладцы сквераў і паркаў у гонар 50-годдзя Савецкай улады.

З пастановы ЦК КПСС „Аб падрыхтоўцы да 50-годдзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі“.

РОДНАМУ ГОРАДУ — ДА ЮБІЛЕЮ!

Непазнавальны стаў наш Марганец — горад шахцёраў і будаўнікоў. На месцы брудных рабочых пасёлкаў, дзе ў цёмных бараках туліліся сем'і гарнякоў, вырас сучасны, прыгожы горад з шырокімі асфальтаванымі вуліцамі, шматпавярховымі будынкамі.

Мы хочам да юбілею зрабіць свой родны горад прыгожым, прыбраным. Жаночыя саветы —

Лепшая фрэзероўшчыца Мінскага матэрнага завода Вольга Антоўна Яськова абрана дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР.

Фота І. Дародных,

Брэсцкія дываноўшчыкі выбралі сваім дэпутатам у Вярхоўны Савет рэспублікі тначыху Таццяну Кухарчук.

Фота В. Германа

яны аб'ядноўваюць 400 актывістак, і тысячы грамадскіх работніц Марганца вырашылі пачаць паход за высокую культуру і ўзорны парадак у горадзе, на кожнай вуліцы, у кожным доме.

На гарадскім сходзе жаночага актыву мы прынялі абавязальствы:

«Возьмем пад сваё шэфства закладзены ў мінулым годзе ў гонар юбілею Кастрычніка гарадскі парк, папоўнім яго вясной каштоўнымі пародамі дрэў, забяспечым узорны догляд парку;

— высадзім у парках, скверах, жылых кварталах горада 24 тысячы дрэў і кустоў, каля 3 гектараў кветнікаў;

— пасадзім вясной 20 тысяч кустоў руж, у верасні на першым гарадскім свяце кветак вызначым прызавыя месцы лепшым калектывам і кветкаводам;

— добраўпарадкуем і ўпрыгожым пакаёвымі кветкамі бытоўкі і рабочыя інтэрнаты, разаб'ем на прамысловых пляцоўках шахтаў і цэхаў кветкавыя клумбы;

— устанавім шэфства жанчын-актывістак над наступнымі будоўлямі юбілейнага года: гарадской дзіцячай бібліятэкай, пансіянатам на 100 месц у зоне адпачынку, спартыўнай залай

дзіцячай спартыўнай школы, камбінатам бытавых паслуг;

— прыкладзем нашы жаночыя рукі і настойлівасць да таго, каб у кожным двары вялікага дома была адкрыта і абсталявана дзіцячая пляцоўка, утульны куток для адпачынку жыхароў дома, а ва ўсходнім і заходнім жылых масівах горада адкроем піянерскія пакоі;

— будзем дабівацца, каб лепш працавалі нашы магазіны, сталовыя, бытавыя майстэрні і бюро добрых паслуг;

— разам з усёй грамадскасцю горада будзем упарта выхоўваць у нашых гараджан высокую культуру паводзін, каб не было сярод нас п'яніц, брыдкаслоўаў, каб разам з чыстотай і парадкам у горадзе панавала чыстата чалавечых адносін.

Мы звяртаемся да жансаветаў і да ўсіх жанчын краіны: уключайцеся ў паход за высокую культуру і ўзорны парадак у нашых гарадах і сёлах. Няхай зазелянеюць новыя сады і паркі, няхай апрачэсаны ў святочнае ўбранне вуліцы і двары.

Пра тое, як мы выконваем свае абавязальствы, якімі падарункамі сустракаем 50-годдзе Савецкай улады, будзем пісаць у часопіс «Работница».

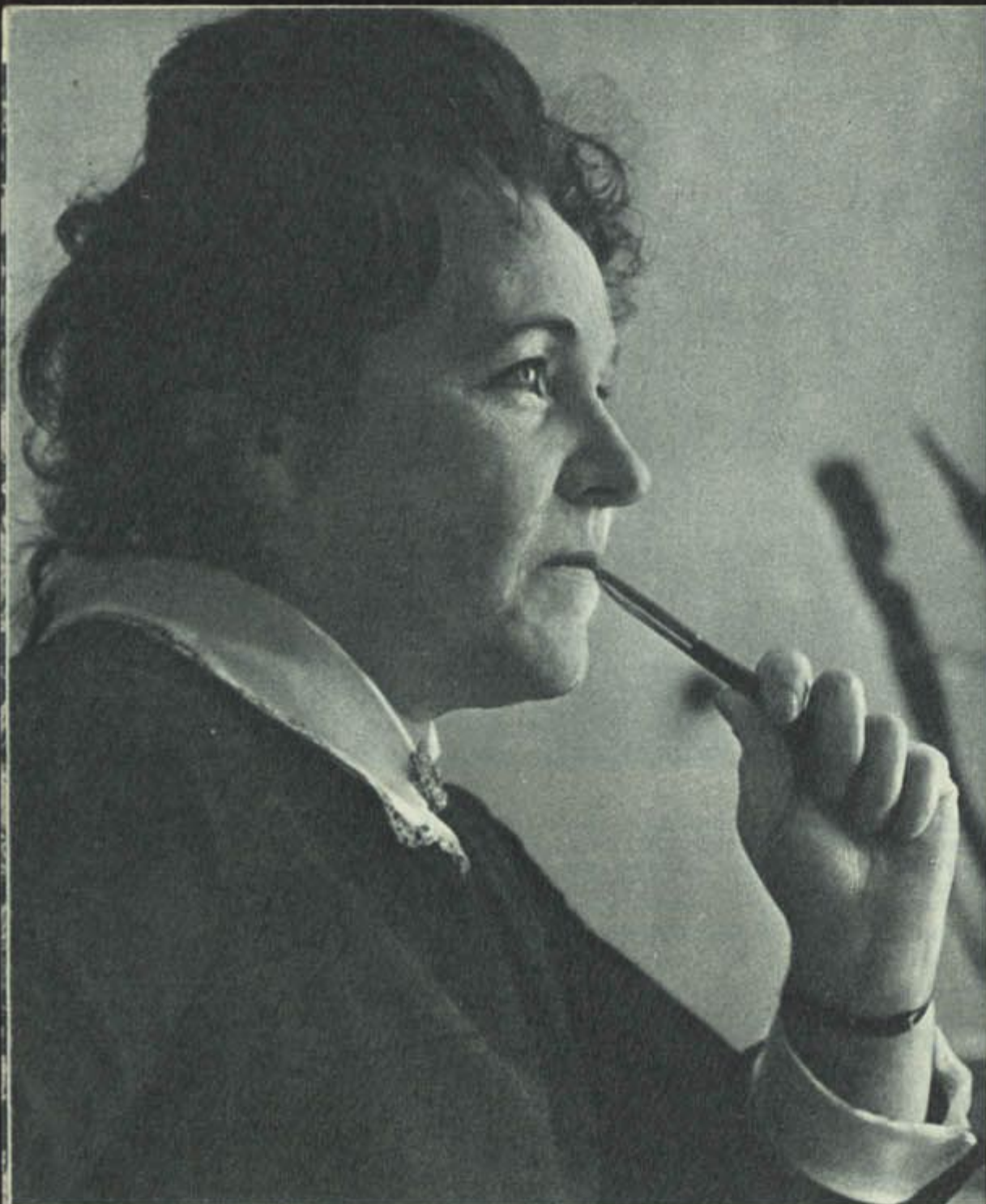
Удзельніцы сходу жаночага актыву г. Марганца Дняпраўскай вобласці

ЖАНСАВЕТЫ РЭСПУБЛІКІ!

Дарагія жанчыны Беларусі!

Друкуючы зварот жанчын горада Марганца, рэдакцыя часопіса «Работница і сялянка» спадзяецца, што нашы жансаветы прымуць гарачы ўдзел у азеляненні сваіх гарадоў, пасёлкаў, вёсак. Просім паведамляць у рэдакцыю часопіса пра ўзятыя абавязальствы і іх выкананне.

Арыядна Казей.

сюжэтам свайго фільма жыццё Арыядны Іванаўны Казей, пэўна, пачаў бы ён вось з гэтай минуты. Адна. Дзяўчынка шаснаццаці гадоў. Партызанка. У кароткім кажущу, у кубанцы з чырвонай стужкай, з старой вучэбнай асаавіяхімаўскай вінтоўкай.

Адна. Не ведаю чаму, але вельмі хочацца мне зараз зрабіць скачок у часе. Праз восемнаццаць гадоў... Маленькая жанчына сыходзіць з трыбуны Крамлёўскага палаца. Толькі што на канферэнцыі прыхільнікаў міру расказала яна людзям пра беларускіх партызан і партызанак, пра спаленыя вёскі (пра тысячы нашых Лідзіц, невядомых свету!), пра груды чалавечых касцей на папалішчах, пра лёс сваіх таварышаў і пра сябе. Яна скончыла сваю прамову — і на хвіліну замерла зала. А потым... Потым дзесяткі людзей — французы і англічане, японцы і арабы, людзі самых розных краін і кантынентаў рушылі ёй насустрач. Нібы хацелі прыняць на сябе ўвесь боль і цяжар кожнага яе кроку. Нібы хацелі засланіць яе ад бяды.

шляху, і потым, шмат, шмат пазней, выратавала ёй не проста жыццё. Выратавала душу. Ад смутку. Адзіноты. Адчаю.

І няхай бы тая старая жанчына, што першая ўстрымалася: «дзіцятка маё, і што гэта ў цябе з нагамі?», і той дзед, што моўчкі, крэчучы, разрэзаў ножыкам халавы ботаў і зняў падэшву разам з амярцвелаю скурай, — няхай бы ведалі яны — калі жывыя яшчэ: яна іх памятае... Здаецца, і цяпер стаяць перад вачыма тыя лапці, у якія пераабуў яе дзед («сам накруціў анучы, сам звязаў аборы»). І яна не крыўдзілася на іх, не магла крыўдзіцца, што з такімі нагамі зноў выправілі яны партызанку ў лес. У лапцях па снезе.

— Ідзі, дзяўчына, ідзі. Спаліць нас. Бачыш, колькі дзяцей у нас у хаце.

І зноў адна... Дзе былі яны тады, рукі добрых людзей усяго свету? Няхай бы тады працягнуліся да яе...

Але былі іншыя «рукі». Трое партызан, трое хлопцаў — Браніслаў Татарыцкі, Уладзімір Табіяш і Аляксандр Баранкевіч (здаецца, усе яны загінулі потым), трое адважных смельчакоў, былі яны на заданні, калі атрад выходзіў з блакаты, і вось вярнуліся ў пакінуты

АРЫЯДНА

Алена УЛАДЗІМІРАВА

Нарыс

Тук-тук... ціхенька пастукала нага аб нагу. Не вытрывала, замерзла. Здаецца, цэлую вечнасць ляжаць нерухома на снезе яе маленькія ногі (33-ці размер калісьці насіла!) у адубелых кірзавых ботах. Тук-тук... пастукала яшчэ раз. У гулкай начной цішыні лесу гэта «тук-тук» прагучэла, як выстрал. А можа ёй так здалося?

— Цішэй, Ада! — пачула строгі голас камандзіра.

Цішэй, дзяўчынка, цішэй! Тысячы тонкіх іголак упіліся ў твае ногі — але ты не варухніся. Сталі яны чужыя, драўляныя, твае ногі, але ты цяргі... Ні слова, ні гуку. Ты яшчэ не ведала, што гэта такое — партызанская блаката? Суткі, другія, трэція прачосваюць карнікі лес. На маленькі, амаль бяззбройны ваш атрад — гэта бы-

ло ў канцы сорак другога — ідуць танкі, самалёты, артылерыя. Гоняць і гоняць у глыбіню лесу, да балот, у багню, якую нават зімою прайсці нельга. Толькі абышлі краем вялікую паляну — ззаду яе абстрэльвалі з мінамётаў, — як нарваліся на засаду. За сто крокаў — сілуэты карнікаў, чужая ненавісная мова. За сто крокаў пагібель... І вось ужо каторую гадзіну ляжаць яны тут, пад елкамі, у люты мароз.

— Будзем прабірацца па адным, — нарэшце перадаў каманду камандзір атрада.

Па адным...

Ёсць адзін кінафільм, у якім рэжысёр прымусіў сваю гераіню перажыць яшчэ раз, перажыць для экрана ўсё, што адбылося з ёй у жыцці. Калі б рашыў гэты рэжысёр узяць

Кажуць, гэта былі хвіліны, якія нельга забыць. Кажуць, што ў такія хвіліны мужчыны саромеюцца сваіх шырокіх плячэй...

Але там, у зімовым лесе сорак другога года, яна асталася адна... Рэжысёр, які б надумаўся здымаць фільм, мог прымусіць яе зноў прайсці той шлях. Тэхніка кіно дазваляе ўсё. Ён мог бы паказаць тыя ж спаленыя вёскі, косці на папалішчах, вокны крайніх ад лесу хат, куды стукалася яна зрэдку. І твары тых людзей, хто аддаваў ёй апошні кавалак хлеба, апошнюю бульбіну. Яна хацела б цяпер сказаць ім пра гэта, няхай ведаюць, што яна памятае. Яна хацела б сказаць нейкае вельмі вялікае, важнае слова пра чалавечую дабрату, якая і на гэтым

партызанскі лагер. І Ада дайшла туды. Яны яшчэ не ведалі, ды і сама яна добра не разумела, што здарылася з яе нагамі, і далі ёй першае, паспраўднаму баявое партызанскае заданне: схадзіць у разведку ў роднае сяло... Яна магла б застацца там, на цёплай печы ў сваёй бабулі — тая на каленях прасіла яе. Але чакалі сябры. Вярнулася ў лагер, злезла з саней і... павалілася. На чыесці рукі.

Два тыдні трое партызан, трое баявых хлопцаў, былі нянькамі. Кармілі з лыжкі, выносілі спавітую, як дзіця, з зямлянкі, дзяжурылі ля пасцелі. А потым... яшчэ некалькі тыдняў везлі яе праз засады і кардоны, везлі толькі па начах да штаба партызанскай брыгады. Там быў урач... А

потым пад вялікай разложыс-
тай елкай гэты самы ўрач —
Іван Максімавіч Дзячэнка
проста слясарнай пілой, аб-
літай першаком-самагонкай,
зрабіў аперацыю. А потым...
калі яна апрытомнела, убачы-
ла, як нагнулася і штосьці
падняла пад елкай медыцын-
ская сястра, ціха папрасіла:

— Пакажы... Пакажы... мае
ногі.

...Усім палюбілася гэтая пес-
ня. Памятаеце?

...Наш горад спіць... Не спіць
ца толькі ветэрану, вайны мі-
нулай партызану... Яго трыво-
жаць раны... Яшчэ зусім ня-
даўна гукі і словы гэтай песні
выклікалі ў мяне, як, можа
стацца, і ў вас, пэўны вобраз.
Пажылы, немнагаслоўны чала-
век. Крыху пануры. Даўно на
пенсіі. А цяпер... з таго часу,
як аднойчы ў цэнтры горада
я націснула кнопку званка
і дзверы кватэры № 28 па ву-
ліцы Варвашэні, дом № 23
адчыніла мне гэтая жанчына,
я вось ужо некалькі дзён ду-
маю і думаю пра яе. І вось
ужо некалькі дзён як хачу рас-
казаць пра яе вам, і не проста
расказаць. Хачу, каб прыйшоў
гэты чалавек у ваш дом, стаў
з вамі побач у самыя цяжкія
хвіліны жыцця. З таго часу
ў мяне тая песня будзе заў-
сёды выклікаць толькі адзін
образ. Гэтай маленькай жан-
чыны з дзявочай постацю. Гэ-
тай чалавечай мужнасці. Гэтай
дзіўнай волі. Гэтай любові да
жыцця.

Так, няма ног... Так, вучыла-
ся хадзіць на пратэзах. Вучы-
лася адводзіць вочы ад жалас-
лівых позіркаў. Толькі не, не
пра гэта наша размова. Навош-
та яна зараз? Шмат гадзін пра-
сядзелі мы побач — пра што
толькі не гаварылі. І пра пар-
тызанскія дні, і пра яе настаў-
ніцкія справы, пра дзяцей, пра
надвор'е, і, здаецца, нават пра
моды. Зрэдку яна ўставала,
чагосьці выходзіла на кухню,
хуткім, лёгкім крокам. І... та-
кая вялікая была ілюзія, што
раптам мне здалася: гэта па-
мылка, тут штосьці не так...
Вось зараз я пайду з гэтага
дома і не здолею расказаць
людзям самае галоўнае: як на-
вучылася яна жыць нанова?

І я зрабіла вялікую нетак-
тоўнасць. Няхай даруе мне
Арыядна Іванаўна. Але зрабі-
ла гэта я для вас. Я асцяро-
жна дакранулася рукой да яе
ног і няўклудна спытала:

— Адсюль... пратэзы?

І пачула вельмі простае:

— Так, амаль да кален.

І амаль дзелавітае:

— Я сама іх «даводжу да
кандыцыі», калі забіраю з май-
стэрні. Абстругваю, падганяю
пад ранейшую, ужо «абноша-
ную» форму. Нават туфлі на
абцасах абуваць магу.

Я зрабіла яшчэ адну нетак-
тоўнасць. Начаўтаўшыся, як лю-

дзі ў падобным становішчы за-
думваліся, «ці варта жыць»,
і нават «сапраўдны чалавек»,
герой аповесці Барыса Паляво-
га, у парыве распачы... Так, я
спытала ў Арыядны Іванаўны:
«а былі калі-небудзь хвіліны...»
— Было аднойчы.

І так жыва паўстаў перад
маімі вачыма малюнак... Зноў
лес. Зноў блакада. Праз бало-
та ідзе атрад. На возе спаві-
тая, як дзіця, ляжыць дзяўчы-
на. Заўсёды каля яе была ме-
дыцынская сястра («Ты мне
галавой адказваеш за Аду», —
сказаў ёй камандзір атрада),
а тут нешта здарылася з сяст-
рой, кудысьці яна падзелася.
І раптам... пачаў тапіцца конь.
Ужо толькі галава тырчыць
з балота. А выстралы зусім
побач. І ўвесь атрад ужо да-
лёка наперадзе. «І так мне
стала крыўдна, што вось такую
бездапаможную, бязногую схо-
пяць мяне зараз. Ведала, у рэ-
вальверы сем куль. Дзве, ду-
маю, пакіну сабе: раптам асеч-
ка». Гэта было адзін толькі раз
у жыцці. Больш ніколі...

Але тут з'явілася некалькі
партызан, выцягнулі воз, і...
«зноў пайшоў мой шэры ў яб-
лыках». Самалёт з Вялікай
зямлі, глыбокі тыл, шпіталь.
Яшчэ некалькі аперацый, ця-
пер пад наркозам, і першы
крок... Потым інстытут, першае
студэнцкае каханне, сям'я,
дзеці. І школа, школа. Школай
напоўнена ўсё яе жыццё.

Адзін беларускі паэт прысвя-
ціў ёй паэму. Абыграў яе
імя — Арыядна, са старажыт-
нагрэчаскай легенды, і працяг-
нуў арыядніну ніць ад лабірын-
та са страшным зверам Міна-
таўрам — да дзяцей, да шко-
лы, да працы настаўніка. Да
будучыні.

Я не паэт. І «арыядніну ніць»
правяла б прасцей...

...Хлапчукі з вёскі Станькава,
дзе расла Ада, як і ўсе хлап-
чукі ўсіх часоў, любілі гуляць
«у вайну». Ну, вядома, «баб»
у сваё войска не бралі. Выклю-
чэнне зрабілі толькі для яе,
для Ады. Чаму? Яна не ведае
дагэтуль. Была не такая ўжо
моцная і баявая, дзяўчынка як
дзяўчынка. Але вось узялі
і ўсё. І гэтым яна вельмі гань-
рылася. Хадзіла ў «разведку»,
брала «языкоў», была «куля-
мётчыцай Анкай». Як і многія
дзяўчынкі перадавае гадзін,
не любіла хатняй работы. Ма-
рыла быць лётчыцай.

І калі прыйшла сапраўдная
вайна, калі ў іх дом — такса-
ма першы ад лесу — па начах
стукалі адстаўшыя ад сваіх
часцей байцы і камандзіры
Чырвонай Арміі, і маці яе Ган-
на (вось пра каго б яшчэ рас-
казаць калі-небудзь людзям!)
круглыя суткі не здымала з
прымуса вядро бульбы — «лю-
дзеі накарміць трэба!», круці-
ла і круціла ручку швейнай

машыны — «пераапруць у
цывільнае трэба», — абмывала
і перавязвала раны, увесь час
пасылала Аду задворкамі па
старога вусатага фельчара, —
усё яшчэ здавалася: гэта гуль-
ня, іхняя даўняя дзіцячая
гульня ў вайну.

Нейкаму «краўцу», які потым
аказаўся камандзірам парты-
занскага атрада, насіла па
матчынай просьбе ў суседнюю
вёску чаўнакі з іголкамі —
«што ў іх было, дагэтуль не
ведаю», на чым, мяняючы по-
чырк, пісала разам з маці ліс-
тоўкі.

Што за чалавек была гэтая
жанчына, Ганна Казей? Як
знайшла яна ў тыя дні, у пер-
шыя дні разгубленасці, дарогу
да барацьбы? Яна стала ледзь
не першай ахвярай гестапаў-
цаў. У Мінску, на скверы ў
цэнтры горада, павесілі гітле-
раўцы партызан. Сярод іх бы-
ла адна жанчына. Босая.
У стракатай паркалёвай сукен-
цы. Ганна Казей, маці Марата
Казея, легендарнага беларуска-
га хлопчыка, партызанскага
разведчыка, маці Арыядны.
Немцы доўга не верылі, што
яна, «пацярпеўшая» ў свой час
ад Савецкай улады (у нядобрай
памяці 37-м годзе), магла зма-
гацца супраць іх, «вызваліце-
ляў». І толькі калі злавілі яе
на заданні разам з палітру-
ком вайскавай часці, якому
яна выратавала жыццё, толькі
тады скавалі кайданамі і па-
везлі ў Мінск.

А за машынай, як падстрэ-
леныя птушкі, беглі дзеці, Ада
і Марат... І скончылася для іх
«гульня».

Ніць. Бадай, зусім яна не
Арыядніна: Бадай, Ганніна...

Мужная беларуская жанчына
з вёскі Станькава пасля смерці
свайго сатварыла легенду. Ты-
сячы людзей у акупіраваным
Мінску глядзелі на яе і яе тава-
рышаў, закатаваных гітлераў-
цамі, капілі гнеў і нянавіць,
каб выплеснуць іх потым у твар
ворагу полымем народнай пом-
сты.

Ніць. Імя Марата Казея. Ка-
жуць, што гэтага белагаловага
хлопчыка вельмі любілі пар-
тызаны. Яго пахавалі з ваенны-
мі ўшанаваннямі, у афіцэрскім
кіцелі. І няма ў нашай краіне
школьніка, які не ведаў бы
сёння імя сына Ганны Казей.
І помнікі стаяць Марату, і пес-
ні пра яго спяваюць, і кнігі пра
яго пішуць. У чатырнаццаць
гадоў загінуў хлопчык як доб-
лесны воін: партызанскі раз-
ведчык Марат Казей не здаўся
ў палон. Яго граната «спраца-
вала» дакладна...

А ў нашым горадзе, часам
і міма таго ж сквера, дзе па-
весілі фашысты Ганну Казей,
часам і міма другога сквера,
дзе стаіць цяпер помнік Мара-
ту Казею, і па розных іншых
дарогах ездзіць маленькі бе-
лы «Запарожца». Жанчыну,
якая сядзіць за яго рулём, ве-
даюць многія. Рэгуліроўшчыкі
ў белых пальчатках бяруць
руку пад казырок. Здрааецца,
бліскучыя «Волгі» і «Масквічы»
ў гадзіны «пик» уступаюць бе-
ламу «Запарожцу» дарогу.
Можа, едзе яна на ўрок...
Можа, у «чужую» школу, дзе
чакаюць дзеці яе расказа пра
брата, «пра Мараціка», як на-
звае яна яго да гэтага часу.
Можа, на сустрэчу з сябрамі-
партызанамі...

І цягнецца, цягнецца ніць...

ВАЙНА І ДЗЕЦІ

ТІШЫНА

Размова ля станна. Злева направа: Ніна Пікулева, Святлана Навуменка, Леанора Шарапатая і Рыма Багданенка.

СКРОЗЬ вялізнае акно шырокім патокам цяклі ў цэх ласкавыя промні. Сонца хілілася на захад, апускалася долу, і прамень усё далей адступаў ад акна, кладучыся на станкі, і яны, асветленыя сонцам, здаваліся цёплым і ветлівым.

Падумаўшы так, Леанора Сцяпанайна Шарапатая палажыла далонь на станок — ён здаўся цёплым.

Можна было пачынаць работу: наладкі не патрабавалася, бо заказ заставаўся ранейшы. Станок чысты, толькі на праходзе ляжала дробная стружка: не паспелі падабраць.

Ішла перазменка. У трэцім механічным на работу заступала другая змена.

Прабегла кантралёр цэха Надзея Волкава, усміхнулася, усклікнула:

— Ух ты! Колькі тут сонца ў цябе!

— Прыходзь грэцца, — пажартавала Леанора.

— Калі ж? І ў нас там, здаецца, халодку не будзе, — сказала і пабегла між станкоў далей.

Леанора прывычна націскае кнопку — і рэзальвер-паўаўтамат ахвотна адклікаецца, запрашаючы: «Пайшлішлі!» Спрактыкаваныя павароты махавічка падводу, адводу і павароту шасці гнёзд рэзальвернай галоўкі — усё гэта дзе мінулыя — і першая шпілька, яшчэ гарачая ад разцоў, падае ў карбон. За змену іх будзе каля трохсот, калі не болей...

А перад тым яна ішла ад вакзала, з дому, праспектам імя Леніна — пеша да самага завода. Прывыкла так. Прайдзеш, развешся, адхінуўшыся ад хатніх клопатаў, абдумаеш сабе план на заўтра — і работу пачынаеш спакойна, без лішніх трывог. Хаця праспект імя Леніна, — бадай што, самая людная вуліца ў Гомелі, там добра думаецца.

Ля праходнай яна акінула позірк на мемарыяльныя дошкі, няспешна перачытала, хоць ведала іх напам'яць: «У перыяд рэвалюцыі 1905—1907 гг. тут, ля будынка завода імя С. М. Кірава (колішнія чыгуналіцыйны майстэрні), пад кіраўніцтвам Палескага Камітэта РСДРП праходзілі масавыя мітынгі і дэманстрацыі рабочых Гомеля супраць царскага самадзяржаўя», «З 1927 года па 1931 год на станказаводзе імя С. М. Кірава працаваў слесарам Катунін Ілья Барысавіч. За

праяўленую мужнасць і гераізм у гады Вялікай Айчыннай вайны яму пасмяротна прысвоена званне Героя Савецкага Саюза. Імя Катуніна І. Б. навечна занесена ў спісы рабочых завода». А адразу ж за праходнай усё знаёмае да драбнічкі, да крупіначкі, — як дома. З пастамента, насупраць, прыветна ўсміхаецца трыбун рэвалюцыі, чыё імя носіць завод, — Сяргей Міронавіч Кіраў, справа — заводская Дошка гонару, доўгія карпусы цэхаў, з якіх прыглушаным шумам раптам нахлынае жывая гаворка машын і станкоў.

Трэці механічны ў самым канцы. Пакуль дойдзеш — размінешся з многімі. І кожны сустрэчны па-сяброўску прывітаецца. Як-ніяк, дзевятая яе вясна тут, на станкабудаўнічым заводзе імя С. М. Кірава. Зусім нядаўна яна, крыху разгубленая і ўсхваляваная, была на відoku ва ўсяго калектыву: яе вылучалі кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета рэспублікі. Неяк аж ніякавата ўспомніць. Нікавата ад таго, што яе так хвалілі, столькі прыгожых слоў нагаварылі. Хаця б тая ж Надзея Волкава.

— Шэсць гадоў, — казала яна, — працую кантралёрам у цэху, а не прыгадаю такога выпадку, каб калі-небудзь давалася забракаваць Леанорыну прадукцыю.

Пасля Волкавай гаварыў тэхнолаг участка Аркадзь Хромчанка:

— Я, лічыце, прыйшоў з Леанорай на завод адначасова. І працуюм увесь час разам. Гэта, таварышы, выдатны спецыяліст, а чалавек — яшчэ лепшы. Я не раз бачыў, як яна пакідала свой станок і ішла памагаць суседу, я ведаю, што ў цяжкую хвіліну яна першая кінецца да чалавека, каб раздзяліць бяду папалам. Іменна такія людзі і павінны быць прадстаўнікамі ў нашым парламенце.

Выступалі многія, а Леанора слухала і вушам сваім не верыла. Яна ж проста жыла, проста рабіла ўсё тое, чаго патрабавала жыццё, паступала так, як падказвала сумленне. Аж, аказваецца, вось яно што: людзі ўсё запамнілі і ацанілі па-свойму. Прыгадалі і Люсю Панамарову і Валю Фёдараву, і Ніну Гручанкову. І пра яе, Леанору, столькі нараздавалі...

А побач жа столькі прыгожых людзей, і раптам выбралі яе!

Расхваляваўшыся, Леанора тады ўсяго і змагла толькі падзякаваць.

А як падумаць, дык не раз і памылкі былі... Праз яе рукі ўжо восем вучняў пайшло. Адны працуюць побач, другія жыццё перакінула кудысьці ў іншае месца, некаторыя змянілі спецыяльнасць. Скажам, з Валей Фёдаравай — тут усё зразумела: дзяўчына паступала на завод з непераадыльным жаданнем калі-небудзь вучыцца ў інстытуце замежных моў. Не ўсё ў яе клеілася ля станка, але старалася, бо дома жылі не на шырокую нагу. І Леанора памагала ёй мо нават больш, чым каму іншаму. Хоць і ведала, што Валя прыйшла ў цэх як госьця. І дзяўчына здала на разрад, і два гады яшчэ працавала самастойна. Цяпер Валя Фёдарова ў інстытуце... А вось з Антанінай Кадаментавай — тут дзесьці не дагледзела. Потым дараваць сабе не магла. Антаніна прыйшла да яе з другога цэха, сама напасілася ў токарны-рэзальвершчыцы. Расказвае ёй — міма вушэй прапускае, паказвае — глядзіць рассяяна, за станок паставіш — не работа, а так, абы змены дачакацца. А дома, у вёсцы, — адна старэнькая маці, чакае дапамогі ад дачкі... Антаніна на разрад здала, але працаваць токар-рэзальвершчыцай не захацела, перабегла ў табельшчыцы.

Вядома, куды больш прыемна думаць пра Люсю Панамарову, Нэлу Скрабіну, Васіля Якушава. Усе яны скончылі пасля машынабудаўнічых тэхнікумы. Ніна Гручанкова таксама рыхтуецца на вярхоўнае аддзяленне машынабудаўнічага... Справае цэх прывычную мелодыю, адлічвае рэзальвер-паўаўтамат чарговую шпільку. Сонечныя праменьні, апошні раз слізганушы па станку, адсунуўшы далей, штораз вузуючы, — вось-вось схваецца сонца за сцяной. Леанора выцірае рукі, напраўляе збітую хусцінку, зноў раз за разам паварочвае махавічку...

Прайшло зусім нямнога часу, як па волі людзей ляглі на яе плечы дэпутаткія абавязкі. Здаецца, яшчэ нічога і не зроблена. Але кожны раз, калі хто-небудзь, адкрыўшыся душою, просіць у яе дапамогі, а потым сарамажа дзякуе

за дабрату, міжволі прыгадаецца і сваё жыццё. Дзевяць яе рабочых год — яны як дзевяць дзён, напоўненых жыццёвымі падзеямі і буднямі...

Бацькі свайго Леанора не помніць. Быў ён партызанам, потым, ужо франтавіком, праследаваў фашыстаў да самага іх лагавы. Загінуў на самым зыходзе вайны. А развітаўся ён са сваёй большанькай, калі той ледзь-ледзь споўнілася тры гады. Як памяць аб ім — толькі кавалачак паштоўкі, апошняя бацькава вестачка, з таропкімі літарамі: «Маці, беражы дзяцей. Хутка вернемся дадому». Ён не вярнуўся.

Тады яны жылі ў Гомелі. Пасля вайны пераехалі ў Добруш да бабулі. Адтуль, пасля дзесяцігодкі, Леанора зноў вярнулася ў Гомель, паступіла ў тэхнічнае вучылішча пры «Гомсельмашы». Помніцца, у канцы спелага жніўня яна ўпершыню прайшла праз праходную станкабудаўнічага, упершыню самастойна прыйшла да работы. Пачатак быў — як казка. Часам тое-сёе і не ладзілася, але адразу ж прыбіраў з АТК Заспескі, які раней працаваў на гэтым жа станку, памагаў, спраўляў непаладкі. І справы пайшлі як па пісанаму. Ужо ў верасні і норму выканала.

Неўзабаве далі ёй і першую вучаніцу — Люсю Панамарову. Крыху асвоілася дзяўчына ля такарна-рэзальвернага, і Леанора прапанавала ёй:

— Давай, Люся, па аднаму нараду рабіць. Сэканомім шмат часу на наладках. А то што ні наладка — паўтары, дзве гадзіны.

— А як жа з зарплатай? — узняла тая здзіўлена бровы.

— Вядома, як: дзяліцьцем папалам.

— Дык ты ж... Люся спырае не паверыла, але, глянуўшы на сяброўку, змоўкла; даверліва глядзелі на яе Леанорыны блакітныя вочы, і Люся зразумела, што Леанора не кліць з яе, і ўдзячна кінула галавой.

Цяпер Люся жыве і працуе ў Нікалаеве, але сяброўства беражы, як і раней.

Жыццё на заводзе завярліла крыніцай. Справы знаходзіліся не толькі ў цэху, але і ў інтэрнаце, куды яе пасялілі. А ў інтэрнаце ў той час чаго толькі не было! П'янствавалі, сварыліся, хуліганілі. Варта было наладзіць танцы — абавязкова хто-небудзь распачне бойку. Пасля вучылішча прыкра было глядзець Леаноры на ўсё гэта. А неўзабаве, дэмабілізаваўшыся з арміі, пасяліўся ў інтэрнаце Аркадзь Хромчанка. І яму парадкі тут не спадабаліся. Параіліся паміж сабой. Рашылі стварыць савет інтэрната. Стварылі. Наладзілі дзяжурствы на танцах. Строга паварылі з аматарамі чаркі. І парадак навялі.

Але ж і пакоямі пахваліцца нельга было: падлога не падмяталася па некалькі дзён, ложка не засцілаліся. Словы тут не памагалі — хто адмахваецца, хто «нямачасам» адгаворыцца. Леанора схадзіла да дырэктара завода, да каменданта інтэрната, угаварыла іх купіць радыёлу. Радыёла павінна была стаць «вымпелам» для лепшага пакоя. Першая зава-

вала яго Надзея Лаўрова. А потым і пайшло. Такое спаборніцтва ўсчалася за лепшы пакой! Той даўні, умела запалены агенчык і сёння жыве ў інтэрнатах за-вода.

На станкабудаўнічым і тады здарова выступала мастацкая самадзейнасць. І чарнявай Леаноры, галасістай у песні і баявой у танцы, шчыра апладзіравалі не толькі свае рабочыя, але і многія хлеба-робы з падшэфных калгасаў і саўгасаў.

...У гэтай гісторыі толькі пачатак быў светлы. Працяг аздабляўся хвілінкамі горкімі, як сляза.

Раптоўна памёрла маці. Неўзабаве не стала і айчыма. Іван Уладзіміравіч Жылінскі памёр ад ран, прынесеных з вайны. І Леанора на сваё дзявоцтва плечы ўзяла адказнасць за сясцёр — Люду, студэнтку тэхнікума, і Ядвісію, што толькі-толькі з п'ялёнак.

Але гора і цяжкасці не зламалі дзяўчыну. Помніцца, як у той роспачны час удзельнік заводскай мастацкай самадзейнасці — цяпер яго таксама выбралі ў дэпутаты райсавета — Валянцін Гарох прынёс білеты на маладзёжны вечар, угаварыў Леанору пайсці. І так — кожны дзень. Сябры, як маглі, імкнуліся прыглушыць, адцягнуць цяжкі роздум. І не прыкметна прайшло балючае, і неўзабаве Леанора зноў шчыра апладзіравалі ўдзячныя гледачы.

Праўда, яно, перажытае, і цяпер не без болю прыгадаецца, але ж радасна і за тое, што выстаяла, што Люда цяпер — інжынер-тэхнолаг на «Гомсельмашы», завочна працягвае вучобу ў Беларускай інстытуце інжынераў чыгуначнага транспарту. Вучыцца і Ядвіся, дый сама змагла скончыць вячэрняе аддзяленне машынабудаўнічага тэхнікума...

Хутка лятуць вёсны. Калі падумаць, дык тут, на заводзе, усё яе жыццё. І гадоўная веха — той дзень, калі прымалі яе ў партыю. Было трыўожна і неспакойна. Усе камуністы, якіх ведала яна, — вопытныя, пажылыя рабочыя. І раптам яна. У яе што? Член цэхавага камітэта і БРК прафсаюза?

А тут яшчэ і тэхнолаг участка пасварыўся.

— Ведаеш станок — ну і ведай, — кажаў ён, — а ўсё ж наладка — справа мужчынская.

А як прымалі ў партыю, за гэта ж і пахваліў.

На заводзе прыйшло і першае каханне. Муж працуе побач нармаўшчыкам. А дома расце маленькі Ігар.

Шчасце выйшла на шырокую дарогу. Праўда, і цяпер жывецца не надта багата, бо трэба памагаць Ядвісі, ды толькі што пабудавалі сабе кааператывам двух-пакаёвую кватэру. Але жывецца добра, жывецца так, што калі дома — хочацца хутчэй на работу, калі на рабоце — хочацца хутчэй дамоў. І яшчэ хочацца да людзей, падзяліцца з імі цяплом сваім...

Паціху шуміць рэзальвер-паўаўтамат, раз-пораз падаюць у карбон шпількі, маленькія. Цёплыя з-пад разцоў. Яны будуць мацаваць станкі. Станкі пойдучы у сарак восем краін свету. Ці адчуюць там, за рубяжом, гэтае цяпло рабочых людзей?

Іван КІРЭЙЧЫК

Леанора Шарапатая, дэпутат Вярхоўнага Савета БССР.

ЦЯПЛОМ АДАРОНАЯ

Портрэт дэпутата

КАБ УСЕ ТАКІЯ...

З поля гнаў веснавыя воды красавік. Спяшаўся, нібыта баяўся апазніцца, не дагадзіць чалавеку. На дрэвах набухалі пупышкі, вась-вась распусцяцца ізумруднымі лісточкамі. У садах, на падворках дурэлі чубатыя вераб'і, купаліся ў лужынах. А непаседы-жаваранкі, угрэўшыся, з радасці забіраліся ў паднябессе і там адзін пераадным разліваліся звонкім спевам...

Навокал стаяў вясёлы гоман — у Будкі ўваходзіла вясна.

...Увечары цётка Зося прыйшла з работы і, ледзь пераступіўшы парог, лягла на ложку. Галя адклала падручнікі, падышла:

— Што з вамі, цётка?

Зося Мікалаеўна цяжка ўздыхнула. Галя ўглядалася ў яе твар. Які хваравіты, стомлены! І раней яна заўважала: прыйдзе Зося Мікалаеўна з работы і доўга сядзіць нерухома. Часам гаварыла: «Слабее твая цётка. Рукі як быццам не мае сталі». Потым, перасіліўшы боль, бралася за гаспадарчыя клопаты.

Увечары зайшоў брыгадзір. Галя чула іх размову.

— Што ж гэта, Мікалаеўна?.. Рана ты падалася...

— Сама вінавата, — адказвала цётка. — Думала, на доўгі век мяне хопіць, а яно вунь як сталася...

— Ты не бядуй, палягчыце заўтра, устанеш.

— І хацела б устаць, ды, мусіць, не змагу... Не давай мне, брыгадзір, заўтра нарад. Няма каму ў нас ісці на работу.

Горка было Галі глядзець на блізкага ёй чалавека, які столькі для яе зрабіў, замяніў і маці і бацьку.

Раніцай Галя, як заўсёды, сабралася ў школу.

— Ты не думай, дачушка, нічога, — сказала Зося Мікалаеўна. — Я паляжу крыху і ўстану. Ідзі ў школу, ідзі...

Галя не пайшла ў школу, а завярнула на брыгадны двор. Сустрэўшы брыгадзіра, нясмела сказала:

— Я... на работу прыйшла...

* *

Кружылі вёсны, мяцелілі зімы. Галя хадзіла ў калгас. На людзях расла, сталела і неяк непрыкметна з кволага дзеўчаныці вырасла ў зграбную нявесту. Заглядаліся на яе хлопцы, а болей за ўсіх Яшка Васіленка. А Галя думала: вось ён, мой сапраўдны сябар, з ім можна прайсці разам усё жыццё.

Потым яны пажаніліся, пайшлі дзеці. Клопатаў дабавілася, але Галя была ўсё тая ж: уся ў калгаснай рабоце. Глядзела на яе Зося Мікалаеўна і радавалася. А тут калгас узбуйніўся, на яго палях стала больш прастору. Старшынёй калгаснікі абралі свайго земляка камуніста Міхаіла Андрэевіча Канавода. Разумны, памяркоўны гаспадар, ён павёў справу з размахам, энергічна.

У Будках застукалі сякеры калгасных майстроў: ставілі новы свінарнік. Работа ішла хутка, і праўленцы задумаліся: каго б там паставіць свінаркамі? Пагаварылі з адным, з другім — ніхто не хацеў працаваць на ферме, заўсёды ў брудзе. Заробкі ў паляводстве былі някепскія, каму ахвота гнацца за лішнім рублём!

Галя бачыла, як засмуціўся Міхаіл Андрэевіч, і не стрымалася:

— Давайце я паспрабую!

І стала свінаркай. Адны шкадавалі яе, а другія казалі: натура ў яе цётчына, вась і рашылася. А тут яшчэ навіна: Галі хацелі даць памочніцу, але яна наадрэз адмовілася. Сама, кажа, упраўлюся.

Нялёгка было Галі. Ад рання да цямна прападала на ферме, працавала за дваіх. Муж казаў:

— Сям'я ў цябе, Галя. Дзяцей трэба глядзець. А ты... Быццам няма, апрача фермы, іншых клопатаў.

Не злавалася: гаварыў Якаў без крыўды. Потым сам стаў прыходзіць на ферму і пытаў, чым ёй памагчы. А аднойчы — гэта было зімой — яна-ткі перапалохла мужа. Прыйшла з работы, звярнула вячэру і — на парог:

— Збегаю на хвілінку на ферму. Гляну, як там...

На дварэ ціснуў мароз, разтуляўся вецер, і Галя баялася, хаця б не памерзлі парасяткі.

Галя пайшла. А ён паклаў дзяцей спаць, уключыў прыёмнік. Мінула гадзіна, другая, а Галі ўсё не было. «Што ж гэта яна?! Можна што здарылася?..» Хутка апрануўся — і на ферму. Папрасіў у вяртаўніка ліхтар, хадзіў па свінарніку, заглядаў ва ўсе куткі. Раптам пачуў:

— Яша, ты?.. Хадзі сюды!

Галя адхінула крысо кажуха. Там ляжалі маленькія парасяткі.

— Ледзь не замерзлі. — І папрасіла: — Саломы прынясі... ды драбнейшай.

...У прыёмнай было поўна людзей. Галіна Канстанцінаўна

прывіталася і села на свабоднае крэсла. Сакратар партбюро калгаса падышоў да яе і ціха сказаў:

— Трымайся, Галя, смела. Не хвалюйся.

І скрыўся за дзвярыма, на якіх была прыбіта таблічка «Сакратар райкома партыі».

У прыёмнай стала ціха-ціха: усе чакалі, каго паклічуць першым. Хвіліна, другая. Як ні старалася Галіна Канстанцінаўна трымацца спакойна, усё мацней стукала сэрца. Прымуць ці не?

Нарэшце адчыніліся дзверы. Паклікалі маладога хлопца, што сядзеў насупраць. Хваляванне крыху ўляглося, але ненадоўга. Каго ж зноў паклічуць?

Выйшаў хлопец, вясёлы, з усмешкай. Не зачыняючы за сабою дзверы, спытаў:

— Хто Васіленка?

Галіна Канстанцінаўна ўста-ла, паправіла на сабе кофту:

— Я.

— Заходзьце.

Яна ўвайшла ў кабінет і спынілася ля дзвярэй.

— Праходзьце, таварыш Васіленка, — запрасіў сакратар райкома партыі Пётр Міхайлавіч Новік. — Сядайце, калі ласка.

«Ну, чаго я так?! — супакойвала сябе Галіна Канстанцінаўна. — Чаго хвалюся? Тут жа ўсе свае...»

Сакратар партбюро калгаса прачытаў анкету ўступаючага ў партыю.

— Якія будуць пытанні да Васіленка?

Маўчанне. Кароткае — усяго некалькі секунд.

— Няхай раскажа, як працуе.

«Як працую?.. Што тут гаварыць?..» — Галіна Канстанцінаўна глядзела на членаў бюро і маўчала.

— Хіба табе няма чаго раскажаць, Галя? — па-бацькоўску прамі і мякка спытаў Пётр Міхайлавіч. — Раскажы, як справы на ферме, якія планы ў цябе. Таварышам цікава паслухаць.

ВАЙНА І ДЗЕЦІ

Не ўмее Галя многа гаварыць пра сябе. Сказала, што летась атрымала больш трохсот парасят ды адкарміла амаль 350 свіней. А цяпер думае атрымаць па дваццаць парасят ад кожнай свінаматкі і прадаць дзяржаве 22,5 тоны свініны. Сказала так Галя, а таварышы дзівяцца: як жа гэта — і свінаматка даглядаць і корміць? Але ж на гэтым настаяла сама Галіна. Яна гаварыла і старшыні і заатэхніку, што так будзе лепей. І ўсе ўбачылі: на іншых фермах свіней кормяць паўгода, а Васіленка — усяго тры месяцы. І кармоў ідзе менш і свініна дзяшова...

Потым яшчэ гаварылі. Яшчэ задавалі пытанні. І вось:

— Хто за тое, каб Галіну Канстанцінаўну Васіленка прыняць кандыдатам у члены партыі?..

Усю дарогу дадому Галіна Канстанцінаўна думала: як яна будзе працаваць, каб высока несці званне члена ленинскіх партыі, і сама сабе давала клятву, што ніколі не зганьбіць гонару камуніста, будзе працаваць яшчэ лепш, яшчэ больш старанна.

Яна стрымала слова. Працавала ад душы, клапатліва да-

глядала сваіх гадаванцаў, старалася, каб хутчэй нарасталі на іх сала і мяса. Сваё абавязальства на першы год пяцігодкі Галіна Канстанцінаўна выканала датэрмінова.

І прыйшло прызнанне, высокая ўзнагарода — зорка Героя Сацыялістычнай Працы. Здарылася так, што першая павіншавала Зося Мікалаеўна. Як толькі прачытала ў газеце Указ — і, не зняўшы фартуха, пабегла на ферму. Галя толькі пачынала карміць свіней. Здзівілася: чаго ж гэта цётка Зося прыйшла? А тая абняла яе памацярынску і пацалавала. Так і стаялі моўчкі: адна да слёз перапоўненая радасцю, а другая — разгубленая, нічога не падазраючы. І толькі калі цётка паказала ў газеце яе імя, Галя зразумела ўсё.

Цяпер Галіна Канстанцінаўна Васіленка загадчыца малочна-тварнай фермы ў Будках. Клопату па самых вушы: цяпер жа на ферме працуюць цэлы калектыў даярак, даглядчыкаў. У кожнага свой характар, свае звычкі. Хочаш, каб на ферме справы ішлі добра, — умей падысці да чалавека, дабіцца, каб цябе разумелі, слухалі.

Галіна Канстанцінаўна стала блізім чалавекам для ўсіх даярак. Яна ўмее і выслухаць, і падказаць, і памагчы, даць разумную парадку.

Нядаўна на ферму заехаў старшыня калгаса. Пахадзіў ён па кароўніку, паглядзеў на парадкі і застаўся задаволены. Адыходзячы, сказаў:

— Ну як, Галя, прывыкла ўжо? — і дадаў: — А памятаеш, як баялася? Надоі на ферме растуць. Так што хутка будзем віншаваць цябе з новай перамогай.

Галя выйшла праводзіць старшыню. І раптам заўважыла, што нацянькі — сцежкай цераз агароды — бяжыць яе Віця. «Са школы прыйшоў, — здагадалася Галіна Канстанцінаўна. — Ах ты, мой першакласнік!..»

Яна глядзела на сына, і сэрца напаўнялася радасцю. І раптам... як у кіно, убачыла ўжо зусім іншае. Даўно гэта было, і таксама восенню. І таксама на гэтай сцежцы.

...Нібы крумкачы, наляцелі фашысты на Будкі. Выстралы, агонь, крыкі. Маці схпіла дзяцей і кінулася ў агарод, да лесу. А насустрач — гітлераўцы. Ідуць сцежкай, смяюцца. Адзін ускінуў аўтамат. Маці штурхнула дзяцей у бакі. І — вы-

страл. Яна доўга не падала, трымалася за грудзі. Меншы, Ваня, падбег да яе, узяў за руку, пачаў тармасіць, клікаць. Маці нічога не адказала. Ногі падкасіліся, і яна апусцілася на зямлю.

Іх траіх — Галю і братоў — таксама паставілі да сцяны. Ужо былі падняты аўтаматы... І тут з лесу застракатаў партызанскі кулямёт... Нейкім цудам астатнія жывыя...

...Віця з разбегу кінуўся маці на рукі. Любіць ён сваю маму, сумуе без яе. Кожны дзень прыбывае на ферму. Прыводзіць і старэйшую, Любу, разам бяруцца памагачь маці.

Галіна Канстанцінаўна глядзіць сына па галоўцы, думае: якія шчаслівыя цяперашнія дзеці! Ніхто не ведае вайны, голаду. І не трэба ведаць ім гэтых бед. Няхай заўсёды будзе спакойна на свеце...

Віця раптам вырваўся з мацярынскіх рук.

— Мам, а сёння настаўніца расказвала нам пра цябе, за што цябе выбралі дэпутатам у Вярхоўны Савет. Цікава так было! Гаварыла, каб усе мы такія выраслі...

В. ЧЫМІРКА

Калгас імя ХХІІ з'езда КПСС, Нараўлянскі раён.

ПЕСНЯ О МОЕМ ОТЦЕ

Гэтая песня заняла першае месца на конкурсе, які адбыўся ў Маскве ў дні злёту ўдзельнікаў другога Усесаюзнага паходу па месцах рэвалюцыйнай, баявой і працоўнай славы савецкага народа.

Очень правильные слова
Я, наверно, сейчас найду...
Гаснут окна в домах села,
Я окно не гашу, я жду.
Ведь на этот тревожный свет
По земле из конца в конец
Двадцать лет, двадцать долгих лет
Ты приходишь ко мне, отец.
Ты такой же, как был тогда,
Только чуб поредел слегка,
Только в серебре борода,
Только синий шрам у виска.
Ты гитару свою берешь —
Я-то думал, берешь мою.
Ты мне песни свои поешь —
Я-то думал, свои пою...
Двадцать лет похоронная врет,
Двадцать лет уверяет меня,
Что в снегах у карельских болот
Оборвалась твоя лыжня.
Двадцать лет не летит над Днепром,
Над дорогой твоей голос твой,
И пылится в архивах бронь,
Не использована тобой.
Вдоль дороги твоей — цветы,
А над ней — все гудки трубят.
И, наверное, умер ты,
Чтобы я продолжал тебя.
Только — нет! Похоронная врет.
Ты мне сам говоришь: «Не верь!»
Ты живешь. Ты стоишь у ворот.
Ты уже открываешь дверь.

Слова і музыка Барыса ВАХНЮКА

Не спеша, свободно

О-чень пра-виль-ны-е сло-о-ва я, на-
-вер-но, сей-час най-ду... Гас-нут
ОК-НА В ДОМАХ се-ла, я ОК-
-но не гашу, я жду. Ведь на э-э-тот тревожный
СВЕТ ПО ЗЕМ-ЛЕ ИЗ КОН-ЦА В КО-
-нец ДВАДЦАТЬ ЛЕТ, ДВАДЦАТЬ ДОЛГИХ ЛЕТ ТЫ ПРИ-
-хо-дишь ко мне о-тец. Ты та- // Дверь.

Для повторения Для окончан.

3 ТОЙ хвіліны, калі было прынята рашэнне ехаць абавязкова і начальства, крыху пакапрызіўшы, напісала на заяве аб адпачынку размахыстае «не прыч...», час як быццам замарудзіў свае крокі. І, падпарадкоўваючыся яму, Саша ўсё рабіла павольна. Павольна, усё яшчэ ўнутрана спрачаючыся з сабой, яна збірала чамадан. Спачатку ўзяла самы большы, куды ўлазіў увесь яе гардэроб. Потым перадумала, раскідала і зноў перабрала спадніцы, сукенкі, насмешліва крывячы губы: вось, маўляў, збіраецца на кірмаш калужская губернатарша. Нарэшце зборы скончыліся на тым, што яна сунула ў маленькі камандзіровачны чамаданчык самую неабходную дробязь. Нейкую хвіліну з жалем глядзела на кучу сукенак, якія засталіся дома: яшчэ год назад яна шыла іх, дзівячыся раптоўнай сваёй зацікаўленасці да рэчаў, якія раней краналі яе вельмі мала. «Салдат ты, Сашка,— лянiва дакарала яна сябе,— як ёсць салдат».

Крыху непрыемна думаць, што яе раптоўная заява зблытала графік адпачынкаў усёй пракуратуры. Перад вачыма ўзнікаў разгублены твар начальства: «Калі б гэта не вы, Аляксандра Леанідаўна, ні за што не адпусціў бы. І адкуль гэта раптам пажар такі?»

«Вы і ўявіць сабе не можаце, як гэта для мяне важна, Пётр Пятровіч». Пётр Пятровіч і сапраўды не мог сабе гэтага ўявіць. «Звычайныя дзявочыя капрызы»,— рагатнуў Паўлік Шэлег. «Ці мала якія ў чалавека могуць быць справы?»,— паміраючы ад цікаўнасці, холадна заўважыла бухгалтарша Паліна. На тым і сціхлі. У чалавека, сапраўды, маглі быць вельмі розныя справы.

Толькі няхай бы іх лепей не было, такіх спраў, як гэта, што ўжо трэці дзень ляжала ў яе ў сталё. Звычайны канверт з малюнкам, які раіў разводзіць люстранага карпа. Таечка, суседка, уручаючы Сашы гэты канверт, так свяцілася радасцю, што не магло быць сумнення: прачытала, не вытрывала! Бедная Таечка ад самай раніцы, аж пакуль Саша не прыйшла з работы, уяўляла, што пісьмо ад Вадзіма ўзрадуе яе.

— Ну, што ён піша? — нецярпліва пазірала цераз плячо Сашы.

ЧУЖЫ ЧАЛАВЕК

Ірына КЛІМАШЭЎСКАЯ

Апавяданне

Мал. Ю. Пучынскага

— Піша, што прыедзе пад канец тыдня ў адпачынак...

Ці мала якія ў чалавека могуць быць справы... Толькі цяпер Саша ўгледзела ля дзвярэй свайго пакоя суседчынага сына, маленькага акуратнага чалавечка па мянушцы Тышто. Што б яму ні казалі, ён натапырыцца: а ты што? а ты што сам?! Потым паслухае, зробіць усё, але спачатку абавязкова занатурыцца, такая ўжо ў яго нязгодная душа. Здаецца, на ўсім белым свеце Саша адзіны чалавек, якому Тышто не прычыць. «І за што ты яе любіш? — здзіўляецца раўнівая Таечка,— што ў ёй такое ёсць?» Спытае быццам жартам, а ў голасе крыўда: маці і прылашчыць і цукерак прынясе, а Саша з дзіцем і пагуляць як след не ўмее, размаўляе з ім, як з дарослым мужчынам.

— Чаго едзеш? — панура пытае ў Сашы засмучаны мужчына сямі гадоў ад роду.

— Трэба, братка, трэба, таварыш дарагі. У адпачынак еду, разумееш?

— А абяцала сёння пакатаць.

— Абяцала, значыць, паехалі. Да адыходу поезда яшчэ хапае часу.

Усё гэтак жа марудна, усё гэтак жа спрачаючыся сама з сабою, яна ідзе на двор, выводзіць з-пад паветкі матацыкл, садзіць хлопчыка, сцягвае валасы касынкай і выязджае за вароты. Ручкі Тышто з усіх сіл сціскаюць Сашыны плечы, і смех яго звініць, абганяючы іжаўца. Сухі, спякотны жнівень дыхае

ў твар гарачынёй расплаўленага асфальта, бензінам сустрэчных машын і ледзь-ледзь улоўнымі пахамі далёкага лесу.

...Марудна, марудна ідзе час. Пабег з хлапчукамі Тышто, прайшлі на абед служачыя райвыканкома, а да поезда ўсё яшчэ далёка. На момант Сашы робіцца страшна: а раптам ён паспяшаецца і прыедзе раней! І яшчэ страшней, бо яна як быццам знарок чакае. Гэта ўжо зусім агідна, зусім сорамна. Саша сядзіць на ложку, як была ў штанах, надзетых для пазездкі з Тышто, і ад няма чаго рабіць разглядае кнігі на стэлажы. З таго дня, як яна прыехала сюды, кніг назбіралася нямала: амаль пяць гадоў мінула, цэлая вечнасць. Трэба было б заказаць другі стэлаж: кнігам ужо цесна на гэтым... Калі б ён зараз увайшоў, проста, весела, як уваходзіў шмат разоў яшчэ год назад? Калі б, калі б... Ах, Сашка, як гэта ўсё-такі сорамна быць такой бабай, быць толькі бабай!

Нарэшце вяртаецца з работы Таечка. Чуваць, як шуршыць у сенцах Таечкін плашч, і толькі цяпер Саша заўважае, што шыбы запырсканы дажджом. Нешта шкляное пазвоньвае ў Таечкі ў кошыку. Потым з грукатам адсоўваецца табурэтка. Таечка — жанчына зласлівая і няроўная. То раптам накінецца на сына з кулакамі, то расцалуе ўсяго. Жыве ў сэрцы ў Таечкі крыўда на ўвесь свет, хоць ва ўсім свеце ўсюр'ёз пакрыўдзіў яе пакуль толькі адзін чалавек: бацька вастраносенькага ўпартага хлопчыка. Праз яго, праз гэтага раённага донжуана ў хро-

мавай куртцы на тысячы «маланак», які не пажадаў прызнаць сябе бацькам свайго сына, знаходзіцца ў Таечкі пад падазронасцю ўвесь род людскі.

Удосталь нагрымеўшыся табурэткай, Таечка ўваходзіць да Сашы. Аж смешна, як яны падобны, маці і сын. Такая ж востраносенская, бялавая, тыя ж круглыя, празрыста-карыя вочы.

— Сядзіш? — з'едліва пытае яна, выціраючы далонькай мокрыя ад дажджу шчокі.

— Сяджу, — усміхаецца Саша.

— Чакаеш? А чаго?

— Чакаю. Поезда.

— Чакай, — зняважліва кідае Таечка і выходзіць.

На думку Таечкі, Саша не павінна ехаць, атрымаўшы пісьмо з люстраным карпам на канверце. Наадварот, яна павінна заставацца дома і чакаць прыезду Вадзіма. І не абы-як чакаць, а з радасцю. «З захапленнем? — усміхнулася Саша, — з надзеяй?..» «Ідзі ты ў балота са сваімі слоўцамі, — абурылася Таечка, — кідаешся такімі жаніхамі, будзеш у дзеўках векаваць».

Бедная Таечка дагэтуль не магла ўцяміць сапраўднай прычыны разрыву. Бо тыя словы, якімі Саша тлумачыла ёй сваё нежаданне выйсці за Церахава, не гаварылі Таечцы нічога. Ніколі ў жыцці яна не лічыла сябе жанчынай неразумнай ці не вельмі паважнай, але проста не было сіл глядзець на гэтую вар'ятку Сашку, якая выгнала за дзверы лепшага ў горадзе жаніха. У той дзень, калі яна папрасіла яго больш не прыходзіць і «пакінуць яе ў спакой», ён толькі і спытаў: «Назаўсёды?» Мусіць, таксама не мог паверыць, што такія дурніцы на свеце бываюць. Саша нічога яму не адказала, але яе маўчанне, відаць, дзейнічала мацней за крыкі і піскі, бо з таго дня рэдактар раённай газеты Церахаў больш у іх у доме не паяўляўся, а неўзабаве і зусім выехаў у суседнюю вобласць.

Дапусцім, пазней высветлілася, што ў іхняй спрэчцы праўда была на Сашыным баку: Яўсеева з трэскам выгнана з партыі. І здарылася гэта без дапамогі газеты, бо Церахаў не захацеў умяшацца. Проста збаяўся, таму што ведаў пра нейкія моцныя сувязі Яўсеева ў вобласці, хоць і запэўняў, што нібыта пашкадаваў Яўсеева, яго жонку і дзяцей. «Між іншым, — сказала яму тады Саша, — у Зубовіча, якога ты сёння падрэзаў пад корань у перадавым артыкуле, таксама ёсць жонка, дзеці і іншыя сваякі. Але ў адрозненне ад Яўсеева ён усяго толькі загадчык магазіна, і на барацьбу з ім не спатрэбілася асаблівай храбрасці». «У твае гады і пры тваёй рабоце, — адказаў ён, — трэба думаць больш разумна». «Але разумна — гэта не азначае подла», — ледзь не са слязьмі ўскрыкнула Саша. Ён усміхнуўся ласкава: «Я не народжаны для лаўраў Дон-Кіхота».

Вось, уласна кажучы, і ўсе рознагалосці. Ён прасты савецкі абываталь. Адукаваны, разумны, тонкі, але шчыра дзівіцца, якое дачыненне маюць ягоныя службовыя справы і тэматыка ягоных перадавых да яго асабістага, да кахання. У гэтым ён нічым не адрозніваўся ад Таечкі, якая дагэтуль не магла змірыцца з тым, што зрабіла Саша.

Каханне, з такою здаецца, лёгкасцю адвергнутае Сашай, уяўлялася Таечцы найвялікшым шчасцем жанчыны. Ужо хто-то, а Таечка добра ведала, што за мёд адзінокае жыццё, ды яшчэ ў такім гарадку, дзе нават самы нягелы мужчына праінвентарызаваны вельмі старанна. Калі ўжо табе гэтакае шчасце з неба звалілася і салідны, сур'ёзны чалавек запрашае ў загс, трэба быць закончанай ідыёткай, каб так выбрыкваць.

Трымаць свае думкі пры сабе Таечка ніколі не ўмела. Таму яны так часта выказваліся ў розных варыяцыях, што даволі-такі абрыдлі Сашы. Сёння давядзецца, мусіць, яшчэ раз выстаяць насмерць.

Таечка з шумам і бурчэннем варыць на кухні абед, а Саша па-ранейшаму сядзіць на ложку, падціснуўшы ногі, і глядзіць у расчыненае акно. Вечер заносіць у пакой пырскі дажджу і дзіцячы піск: напэўна, бегаюць па лужах і пішчаць ад шчасця.

Таечка паяўляецца ў дзвярах як увасабленне дакору і смутку аб неразумнасці людской. У адной руцэ кавалак батона, у другой — шклянка малака. Яна ёсць стоячы, прыпёршыся да вушака, і ва ўпор пазірае на Сашу, насупіўшы падмаляваныя бровы.

— Дурная была, дурная і ёсць, — канстатуе яна нарэшце.

— Таечка-а-а, — умольна цягне Саша, — прашу цябе, не трэба....

— Ну, едзь, едзь, — Таечка гнеўна трасе батонам, і малако выплывае са шклянкі, — знойдзца тут і без цябе жадаючых, прыгрэюць, прыгалубяць.

— Нарэшце зразумей ты, чужы ён мне. Чужы чалавек, разумееш? Зусім чужы, Тайка!

— Пажэніцеся, і стане родны. Падумаеш, філасофія якая!

— Чэснае слова, я стамілася табе тлумачыць, — Саша і на самай справе вельмі стамілася ад спрэчак з Таечкай, — не магу я выйсці за чалавека, які мяне ашукаў.

— Божа мой, ды хіба ён цябе ашукаў? Ну, збаяўся крыху, ну, прамаўчаў, дык хто ж у той час Яўсеева не пабойваўся? Пры чым тут ваша асабістае, пры чым?

Прыкусіўшы губу, Саша адварочваецца і глядзіць у акно. Ля самага падаконніка з трывожным крыкам пралятае ластаўка, і Саша раптам адчувае, як закіпаюць у вачах слёзы. Таечка, бразнуўшы дзвярыма, выходзіць.

«Я вельмі спадзяюся, што гэты год без мяне зрабіў цябе больш цвярозай, што ты, прашу прабачыць, вырасла. Я не буду гаварыць табе, што я ўсё зразумеў, раскаяўся і рашыў жыць па тых прамых, якія бачыш ты ў тваіх ідэальных уяўленнях і якія ніколі не вытрымліваюцца ў жывым жыцці. Няўжо ты не ўмееш адрозніць насценныя лозунгі ад распарадку штодзённага жыцця? Няўжо да гэтага часу лічыш мяне вінаватым? Пра ўсё гэта я хачу гаварыць з табой, таму еду да цябе...»

Таечка любіць паўтараць: «Не абяцай жоравы ў небе, дай сініцу ў рукі». Гэта яна пра тое, што наплачацца яшчэ Саша са сваім упартым норавам. Наплачацца... Што ж, вельмі нават можа стацца. Не ў першы і не ў апошні раз, ды і не ад адной Тайкі даводзілася Сашы чуць гэта пагражальна-спачувальнае: ах, наплачашся, дзяўчыначка, ах, пашкадуеш, ды позна будзе! А яна ўжо наплакалася нямала. Наплакалася, але шкадаваць?.. Ах, Тайка, Тайка, мала ты бачыла бруды, калі табе не хочацца чысціні!

Нядаўна Саша займалася справай дзіцячага дома. Некалькі мярзотнікаў мардавалі дзяцей голадам і холадам, а большасць «сумленных» пасіўна пазіралі на ўсё гэта разбойніцкае кодла, уздыхаючы і стогнучы ў сябе дома, за шчыльна зачыненымі дзвярыма. Саша спытала ў аднаго з іх, зусім яшчэ маладога, з адкрытым мужным тварам: «Як вы маглі, як у вас сэрца вытрымала?» «Не я ж краў, — чырванеючы, адказаў ён, — я дзяцей люблю і яны мяне любяць». «Няпраўда, — сарвалася Саша, якая ніколі не павышала голасу, — не любіце вы дзяцей, і яны, калі даведаюцца пра ўсё, не будуць вас любіць». «Яны ніколі не даведаюцца праўды, — усміхнуўся ён з горыччу і смуткам, — гэта будзе непедагагічна».

Красці ў дзяцей — якая гэта ступень па ліку падзення? Але ж яны проста зладзеі, проста падонкі, за краты іх — вось і ўсё. А як жа з гэтым, у якога прыгожы валявы твар і заеча душа? І з іншымі, якіх прыпадала па пяцёрцы на кожнага злодзея?

Таечка, відаць, усур'ёз пакрыўдзілася, корпаецца ў сябе, а да Сашы не заходзіць. Крыху парумзаў Тышто, адшлёпаны за намочаныя ў лужыне штаны, і сціх, напэўна, заснуў: значыць, ужо дзевяць. Гадзіннік у Сашы стаў, зрання яна забылася яго завесці, а цяпер не хочацца чапаць Таечку: зноў узарвецца.

Дождж не сціхае ні на хвіліну, нездарма, значыць, ластаўка збівала крылом пыл з падаконніка і крычала трывожна. Пацяжэлы, набраклы дажджом вечар лажыцца на мокрыя травы, плыве ў пакой да Сашы, дакранаючыся да яе валасоў.

Калі ўжо зусім сцямнела, рашуча ўвайшла Таечка, пстрыкнула выключальнікам. Саша заплюшчыла вочы ад яркага святла, ад добрага, жаласнага Таечкінага твару.

— Спіш, ці што? — прытворна пазяхнула Таечка. — Ці, можа, плачаш?

— Не, Тайка, не плачу, — сказала Саша, надзяваючы плашч і шукаючы вачыма чамадан.

Чамадан стаяў ля самага акна, з падаконніка на яго падала упартая кропля, адбіваючы дроб: так, так, так...

— Ну і добра, што так, — усміхнулася Саша.

— Што ты? — спалохана спытала Таечка.

— Нічога, — зусім ужо радасна ўсміхнулася Саша, — гэта не я, гэта кропля.

Таечка паціснула плячыма, яна ўсё яшчэ была раззлавана незразумелай Сашынай упартасцю, як бываем мы раззлаваны тым, што нам здаецца незразумелым і разам з тым высокім у гэтай сваёй незразумеласці.

На вакзале яна гаворыць нібы між іншым:

— Ты хоць адрас пакінь, куды едзеш...

— Ды я не ведаю, куды еду, — смяецца Саша і цалуе Таечку ў мокрую, халодную шчаку. Яна і на самай справе яшчэ не ведае, куды паедзе, пабачыўшы брата. А калі б і ведала...

Павольна-павольна праплывае перон і Таечкіна адзінокая тоненькая фігурка, заштрыхаваная палоскамі дажджу. У вагоне прытушана святло, соладка і душна пахне дыняй і завялымі кветкамі: поезд вяртаецца з далёкіх курортных мясцін. На момант падступае да горла смутак патрабавальна і востра: гэта далонь адчула астываючае цяпло выпушчанай на волю таечкінай сініцы. Саша ўздыхнула так глыбока, што кальнула ў сэрца: толькі зараз яна адчула ў душы тую палётку, амаль лёгкасць, якіх чакала ўвесь дзень.

Яўгена Нічыпарук, прыветная, ціхая жанчына з мяккімі добрымі вачыма, не любіць гаварыць пра свае пачуцці, пра сваю любоў да зямлі, да дзяцей. «Што там гаварыць?»—дзівіцца яна. Нялёгка ты, доля жаночая! Здаецца, усім узяла маладзіца—прыгожая, зграбная, работа кіпіць у руках, з людзьмі абыходзіцца ўмее... А не шанцуе ў асабістым жыцці. Асабліва ж нявыкрутна, цяжка склаўся лёс шматлікіх у нас на Беларусі дзяўчат і маладзіц, юнацтва якіх апыкла сваім дыханнем вайны.

Шмат удавіц і незамужніх дзяўчат было ў вёсках рэспублікі ў пасляваенны час. А Яўгену Машчук, статную, прыгожую, вясёлую, пакахаў хлопец з суседняй вёскі Раман Нічыпарук. Пакахаў, здавалася, моцна, на ўсё жыццё. І дзяўчына са шчырай прыязнасцю паглядала на яго. Толькі маці, Кацярына Іванаўна, чамусьці перасцерагала:

— Глядзі. Падумаў. Не спяшы. Нейкі не такі ён.

Але так гавораць усе маці. А маладоць брала сваё. І дачка адказвала ўпэўнена і заўсёды аднолькава:

— Ведаю яго. Падабаецца.

Кацярына Іванаўна ўздыхала:

— Глядзі сама. Табе жыць.

Неўзабаве Яўгена Машчук змяніла прозвішча.

Жыццё маладых неўпрыкметку-неўзаметку пайшло наперакасяк. У сямейным жыцці няма дробязей. Тут усё важнае, галоўнае, неадкладнае. У сям'і Нічыпарукоў дробязей было шмат, і менавіта тых, што выклікалі частыя спрэчкі. Раман, прыгожы, статны хлопец, перамяніўся, калі стаў мужам.

Паехалі ў Данбас. Працаваў Раман на шахце, зарабляў вялікія грошы, толькі сям'і ўсё роўна цяжка было зводзіць канцы з канцамі. Да чаркі стаў прыкладацца. На другіх кабэт заглядацца.

У 1951 годзе Яўгена з абедзвюма дочкамі, Любай і Нінай, паехала назад у свой родны калгас. Апрыкраў ёй горад з яго неспіканай сумятнёй і шумам, апрыкраў і Раман.

Адразу пасля прыезду пайшла працаваць на Яснаўскую жывёлагадоўчую ферму. Тры кіламетры з Мань-

Лепшыя даяркі фермы № 1
Аляксандра Машчук, Вольга
Гупінец, Марыя Гаўрылюк.
Фота Ул. Вяхоткі.

чакоў да Яснаўкі штодня чатыры разы на дзень праходзілі яе ногі. І так пятнаццаць гадоў. Усяго хапіла за гэтыя гады, і добрага і дрэннага.

Пабудавалі ў Яснаўцы новую ферму, механізацыя прыйшла на дапамогу даяркам. Прасторны пакой адвялі пад чырвоны куток. Садзіла Яўгена разам з Рыгорам Баневічам, загадчыкам фермы, яблыны ля вокнаў чырвонага кутка. «Хай растуць. Мо калі яблык вырасце...» Аж глядзі: здаецца, і мала часу прайшло, а шчупкі сталі ўжо сапраўднымі дрэвамі, цвітуць, пладоносяць...

Пудовыя надолі кароў іхняй фермы цяпер таксама не ўражаюць нікога ў ваколіцы. А гэта ж радасць: не адразу прыйшло такое, каб на ўсёй ферме болей як па тры тысячы літраў малака выходзіла ад кожнай каровы. За гэта трэба было змагацца. І не словам гнёўным, не крыкам, а ўласным прыкладам. Паказваць людзям, на сумленне ўздзейнічаць, да грамадскага абавязку заклікаць... Не дзіва, што пазіралі некаторыя жанкі на ахвотную да работы Яўгену, быццам на дзівачку. Што ёй, больш за ўсіх трэба?

Толькі мінулі гады, прыйшлі ў вёску дабрабыт і заможнасць—і зразумелі людзі такіх працаўніц, як Яўгена Нічыпарук, як яе таварышкі па рабоце Вольга Лупянец, Яўгена Табольчык, Надзея Казленя, Надзея Пратасевіч... Зразумелі ўсе. У тым ліку і тыя нават, хто асабістыя крыўды меў на ўдарніц. А было і такое, чаго там...

Бываюць жа сітуацыі ў жыцці: зробіць чалавек другому зло, а пасля сам на яго касавурыцца. Быццам ахвяра вінавата, што сумленне яму спакою не дае. Мала таго—і сваякі злога чалавека крыўдуюць.

Яўгена не вінавата была, што разышліся яны з Раманам. А ў Русілах, вёсцы мужавай, думалі іначай. Яе вінавацілі. Яўгена адчувала гэта і нічым не выдавала сваіх думак перад Рыгорам Нічыпаруком, бацькам Рамана, пастухом іхняй жа фермы, нічым не ўспамінала былое. Адносілася, як

і да ўсіх людзей. Бацькі не адказваюць за ўчынкі дарослых дзяцей. Толькі пагаварыць пра мінулае са старым усё-такі прыйшлося. Як бы ненеракам разгаварыліся яны ў той вечар. Успомнілі мінуўшчыну.

— Не крыўдуеш на мяне?—раптам проста і ціха спытаў Рыгор Ігнатавіч.

— Вы ні пры чым,—ўздыхнула жанчына.

І, здаецца, мала слоў сказалі, а нібы растаў між імі лёд. І лятэй стала Яўгені, хаця і ведала: галоўная сустрэча—наперадзе. Сустрэча з маці Раманавай.

...Павіталіся жанчыны, старая і маладая. Маўчалі момант. Папыталі пра навіны, здароўе. Рэдкія, асцярожныя словы былі.

— Заходзьце да нас у госці. На ўнучак гляньце,—нечакана нават і для самой сябе запрасіла Яўгена Аўдоўца мякка заўсміхалася, падзякавала:

— І ты нас не мінай.

Цяпер жанчыны не пазбягаюць сустрэч.

Састарэла зусім Ганна Табольчык.

Не так ужо зусім, каб рабіць не магла, але, даяркай працуючы, стамлялася вельмі. Рана ўстань, ухадзіся з большага ў хаце ды бяжы на ферму. Парабі там усё, што трэба, ды назад вяртайся. Дома ўжо работа наспела. А гады сваё бяруць. І стала Ганна задумвацца. Прывядзе на лаву, прыслухоўваецца, дзе коле, дзе баліць. А потым, калі яе гаспадары прызначылі кладушчыком, зусім нявыкрутна стала даярцы. Хоць ты парвіся. Хату ж і жыўнасць усю дамашнюю таксама некаму глядзець трэба. Мусіла адпрошвацца ў старшын Ільі Пера-токі, у заатэхніка Мар'і Аксінчук.

Ганну адпусцілі. Цяжка старой, сапраўды. Ды і замена ёсць. А гэтая «замена» глянула на рагуляў—ды назад. «Дайце добрых кароў, а гэтых ламачын і за горы залатыя не трэба...»

Яўгена дома расказала пра бяздоглядных кароў. Яна заўсёды расказвала дома пра справы на ферме.

Назаўтра невысокая маладая дзяўчына паявілася на ферме.

— Жэня, твая Любка Ганьчыных кароў пачала даглядаць!—адразу па бяздотаваму тэлефону перадалі Яўгені.

— Мае ахвоту, то няхай...—А ў самай часта-часта затахкала сэрца.

Вечарам яны разам ішлі з фермы дадому. Яўгена часта расказвала дачцы пра ферму, пра нораў сваіх Кветак і Лялек. І такая любоў і перакананасць была ў голасе гэтай працаўніцы, што міжволі перадавалася Любе. А ў гэты вечар маці амаль не ведала, што сказаць ёй. Не ведала...

Не сакрэт, што многія бацькі хочучы, каб іх дзеці перабраліся ў горад. Абы дзе ў горадзе прыстроіліся. Яўгена ведае, што цяпер у вёсцы можна жыць лепш, заможней. Толькі працу шчыра. А за працу—пашану вялікую. Вось і ёй нядаўна ордэн Працоўнага Чырвонага Сцяга ўручылі.

— Самая горшая група табе дасталася. Тры ялавіцы,—раздумліва сказала Яўгена.

— Астатнія дзесяць каровак нядрэнныя. А вучобу не кіну. У вярэнюю школу пайду.—шчасліва і хутка хутка зашчабятала дзяўчына.

...Шторанцы, ледзь толькі сонца ўзнімецца над гарызонтам, маці і дачка Нічыпарукі разам ідуць на работу. На вуліцы ў такі ранні час яшчэ ціха і спакойна. Толькі гарлаўняць зрэдку пёўны ды разносіцца па вёсцы звонкі рып калодзежных вочапаў. Ранішняя свежасць і прахалода падганяе хадакоў, яны, гаворацы, прыспешваюць хаду. Маці ідзе ўпэўнена і самавіта. Дачка таксама не адстае, шыбуе амаль поруч, уважліва слухае гаворку маткі. Але настаўленні рэдка калі чую Люба. «Навошта яны?»—мяркуе Яўгена Піліпаўна. Усё тваё жыццё павінна быць добрым і ясным прыкладам для людзей. Асабліва ж для сваіх дзяцей.

І ў яе характары і паводзінах ёсць што пераняць, ёсць чаму павучыцца дзяўчыне. І перш-наперш—гэта добрасці душэўнай і старанню ў працы.

Пастух калгаса Антон Лявонцэвіч Юнчык і даяркі—дачка Ганна (злева) і нявестка Марыя.

Калгас «Расія»,
Каміянцкі раён

В. САНЬКО

ПРА ШТО ГАВОРАЦЬ МЕМАРЫЯЛЬНЫЯ ДОШКІ

Барысаў. Мазыр. Рагачоў. Тры беларускія гарады, і ў кожным з іх ішла барацьба за перамогу Вялікага Кастрычніка, за Савецкую ўладу, за поспехі сацыялістычнага будаўніцтва. І ў кожным з іх ёсць свяшчэнныя помнікі гэтай магутнай барацьбы, у кожным з гэтых гарадоў свае героі пралетарскай рэвалюцыі.

Барысаў на Бярэзіне. Тут нядаўна ўстаноўлены тры мемарыяльныя дошкі, якія ўспамінаюць адважных герояў. Барысаўчанін Міхаіл Ільіч Марозаў вызначыўся сваёй легендарнай храбрасцю ў суровыя гады вайны. У Барысаве ёсць вуліца імя Марозава. А на будынку школы-інтэрната па гэтай вуліцы мы чытаем на мемарыяльнай дошцы: «У гэтым будынку ў 1936—39 гадах вучыўся Міхаіл Ільіч Марозаў. Загінуў у баі за Савецкую Радзіму ў гады Вялікай Айчыннай вайны».

Увекавечана імя камсамольца Камінскага, які загінуў ад рук азяверлых кулакоў. І цяпер ёсць у Барысаве, непадалёку ад Бярэзіны, вуліца імя камсамольца П. Камінскага.

А ў Нова-Барысаве пастаўлены помнік Люсі Чалоўскай, бласпешнай партызанцы-разведчыцы. Яе светлае імя носіць адна з вуліц горада. Люся Чалоўская здабывала для партызан важных звесткі і загінула як герой. Пра гэта і расказвае мемарыяльная дошка на помніку.

Свята захоўваюць барысаўчане памяць аб героях-танкістах экіпажа П. Ракі. Першага ліпеня 1944 года П. Ракі, А. Пятраеў і А. Данілаў з ходу ўварваліся ў заняты фашыстамі Барысаў і 16 гадзін вялі паядынак з акупантамі. Савецкія танкісты навялі паніку на гітлераўцаў, нанеслі ім вялікую страту ў жывой сіле і тэхніцы. Скончыліся боі перамогай, гаручае, і толькі тады фашыстам удалося падбіць легендарны танк. Увесь экіпаж па-геройску загінуў. З таго летняга дня Ракі, Пятраеў, Данілаў увайшлі ў бласмерце і назаўсёды засталіся жыць у сэрцах савецкіх людзей, у сэрцах барысаўчан.

А цяпер давайце з Барысаве перанясем на Палессе, туды, дзе плыве спайная прыпяць, у прыгожы горад Мазыр. І тут няма памятных месц. Мемарыяльных дошак у горадзе тры. Вось адна з іх, на будынку політэхнікума, дзе была раней дзейная сярэдняя школа. Калісьці тут вучылася Вера Харужая. Гэтаму і прысвечана памятная дошка. Ёсць дошка на будынку зборнага пункта гарадскога ваенкамата. У 1917 годзе тут часта адбываліся сялянскія сходкі і з'езды, яны ўхвалілі ленінскія дэкрэты аб міры і зямлі.

Увекавечана ў Мазыры імя героя грамадзянскай вайны камісара брыгады Н. Данілеўскага, які загінуў у баях з ворагамі Савецкай ўлады.

Рагачоў, горад які ляжыць на берагах дзвюх рэк... Адна з яго вуліц носіць імя маладога большавіцкага камісара Цыммермана. Ён загінуў ад рук белых бандытаў у першыя гады Савецкай ўлады. Не прамінем мы з вамі і мемарыяльную дошку: «Гэтай вуліцы прысвоена імя Героя Савецкага Саюза Калеснікова В. М.»

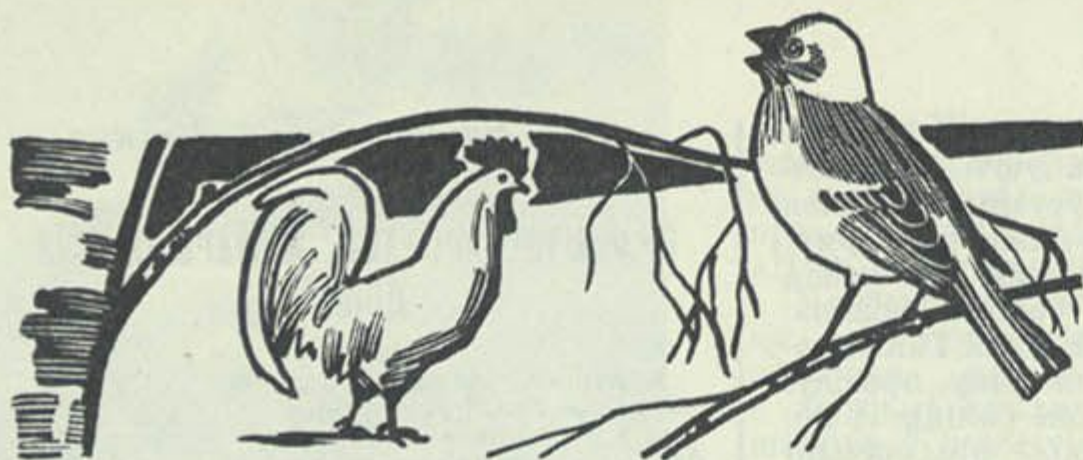
Віталій Міхайлавіч Калесніаў нарадзіўся ў 1922 годзе ў Рагачове, тут прайшлі яго дзяцінства і юнацтва. З першых дзён Вялікай Айчыннай вайны ўдзельнічаў у баях за нашу Савецкую Радзіму, прайшоў слаўны баявы шлях ад радовага да палкоўніка. Савецкі ўрад высока ацаніў заслугі Віталія Міхайлавіча Калесніава, прысвоіў яму званне Героя Савецкага Саюза, узнагародзіў многімі ордэнамі і медалямі.

Я. САДОУСКІ

ДОБРАСЦЬ ДУШЭЎНАЯ

Нарыс

Рыгор ІГНАЦЕНКА

БЕЛАЯ ХУСТАЧКА

Вясна ўжо адчуваецца не толькі ў паветры, але і на зямлі. З узгоркаў і палёў з шумам бяжыць у нізіны і яры талая вада. К поўдню ад нагрэтых веснавым сонцам праталін узнімаецца белая густая пара.

Сядзім мы аднойчы з сястрой на плоце ля хаты і слухаем, як слаўна на бярозах берасцянікі распяваюць, трынкаюць сініцы.

— Сенья, — звяртаецца да мяне сястра, — хто гэта вунь за ярам белай хустачкай махае!

Я стаў глядзець, куды яна паказвала. За гарадамі была нізінка. У ёй мы заўсёды вясною караблікі пускаем. За гэтай нізінкай узгорак, які зарос рэдкім хмызняком. Вось на фоне гэтага чорнага ўзгорка, які вызваліўся з-пад снегу, хтосьці сапраўды памахвае белай хустачкай. Трапеча на лёгкім ветрыку хустачка і трапеча. А сам гаспадар яе чамусьці не паказваецца з нізінкі.

— Гайда, Зося, — кажу, — паглядзім, хто гэта там!

Мы зрываемся з плота і бяжым да нізінкі.

Узбегшы на заліты сонцам узгорак, міжволі засмяліся абодва.

Аказваецца, ніхто не махаў хустачкай. Гэта суседскі белы певень на пагулянку вывеў курэй. Саміх курэй нам з нізінкі не было відаць. Толькі дзве самыя доўгія коскі з хваста ў

Мама, пачытай!

пеўня тырчалі. Вось гэтыя дзве коскі і трапяталі на лёгкім веснавым ветрыку. А нам з сястрой здалося, быццам там у нізіне нам хтосьці белай хустачкай махаў.

— Давай, Сенья, на хлёў залезем, — прапануе сястра. — Можна яшчэ што цікавае ўбачым. Цяпер жа вясна...

Вера ХАРОЛ

Дзве качкі

Пасварыліся дзве качкі
З-за малага чарвяка.
Дзве таўстухі, дзве рыбачкі
Усё шумяць каля стаўка:
— Гэта я знайшла, аднак!
Мой чарвяк!
— Не, мой чарвяк!

Цэлы дзень яны скубуцца,
А чарвяк маўчыць, ляжыць.
Качкі б'юцца, не здаюцца,
Аж вада ў стаўку дрыжыць.
— Гэта я знайшла, аднак!
Мой чарвяк!
— Не, мой чарвяк!

І, пачуўшы гоман страшны,
Рыбкі блізка падплылі.
Як нырнулі качкі нашы —
Мігам плотачку знайшлі!
Чый, аднак,
Той чарвяк!
Ах, даўно забыты ён!
На стаўку — зацішша,
сон...

Пераклала з яўрэйскай мовы
Эдзі АГНЯЦВЕТ

Мал. К. Ціхановіча.

ВАЙНА І ДЗЕЦІ

ВЕСНА

РОДНОЙ!

КІНААКТРЫСА ТАЦЦЯНА САМОЙЛАВА

Таццяна Самойлава вырасла ў сям'і прафесійнальнага акцёра заслужанага артыста РСФСР Яўгенія Самойлава. Таму невыпадкова, што яна паступіла ў тэатральнае вучылішча імя Б. В. Шчукіна і стала актрысай.

Невялікі эпизод у карціне «Мексіканец» па апавяданню Джэка Лондана — дэбют Т. Самойлавай у кіно. Ён прайшоў непрыкметна і для гледачоў і для самой дэбютанткі.

Потым — роля Веранікі ў фільме Міхаіла Калатозава «Ляццяць журавы». Гэтая роля прынесла актрысе глыбокае творчае задавальненне і зрабіла імя Самойлавай папулярным ва ўсім свеце.

Фільм быў удастоены галоўнай прэміі XI Міжнароднага кінафестывалю ў Каннах — «Залатой пальмавай галінкі». У гэтым жа годзе яна атрымлівае прыз «Апельсінавае дрэва» — за лепшае выкананне жаночай ролі.

Наступныя работы Таццяны Самойлавай у кіно — роля геолога Тані ў фільме М. Калатозава «Неадпраўленае пісьмо» і роля эстраднай спявачкі Наташы Бяловай у фільме сумеснай савецка-французскай вытворчасці «Ляон Гарос шукае сябра».

Затым роля ў фільме венгерскага рэжысёра Міхая Семеша «Альба Рэгія», дзе Т. Самойлава стварыла вобраз бясстрашнага савецкага разведчыцы. Гэты фільм быў удастоены Сярэбранага прыз на Маскоўскім міжнародным кінафестывалі ў 1961 годзе.

У 1964 годзе Таццяна Самойлава знялася ў ролі Соні ў савецка-італьянскім фільме «Яны ішлі на Усход», які пастаўлен выдатным італьянскім рэжысёрам Джузепе дэ Сантысам.

Зараз актрыса працуе над роллю Анны Карэнінай у шырокафарматнай кінакарціне, якую ставіць на кінастудыі «Масфільм» па раману Л. М. Талстога рэжысёр Аляксандр Зархі. Гэтай ролі папярэднічала вялікая падрыхтоўчая работа. Раман прачытаны і перачытаны. За сталом доўгія гутаркі з рэжысёрам. Затым заняткі па пластыцы, танцы, мове. І толькі пасля таго, як выпрацавана характэрная паходка і жэсты, калі знойдзены патрэбныя інтанацыі, пачаліся першыя чарнавыя рэпетыцыі. Яны яшчэ працягваюцца...

Таццяна Самойлава дзень за днём ужываецца ў вобраз Анны.

— Мая задача, — гаворыць актрыса, — верна, праўдзіва, жыццёва перадаць усе рухі душы такой цэльнай і моцнай натуры, як Анна Карэніна. Але мала гэтага, я павінна паказаць Анну як перадаваю асобу талстоўскага рамана, якая нязмерна высока стаіць сярод людзей яе кола, яе грамадства. Вобраз павінен атрымаць сучаснае гучанне і ў той жа час быць вельмі праўдзівым з пункту гледжання каларыту эпохі таго часу, а правільней, — ліхалецця, якое прымусіла Анну так трагічна расстацца з жыццём...

Як справіцца з пастаўленай задачай Таццяна Самойлава, мы даведаемся, калі фільм «Анна Карэніна» выйдзе на экраны. А чакаць гэтага засталася ўжо зусім нядоўга.

Таццяна Самойлава ў ролі Анны Карэнінай.

Мал. Валерыі Жоўтак.

ДЗЯЎЧЫНА З „ЦАРСТВА НЕВАДОЎ”

Вольфганг НЕЙХАУЗ

Апавяданне

Вольфганг Нейхауз — прагрэсіўны нямецкі пісьменнік з ГДР. Пакутлівыя пошукі маладым чалавекам свайго месца ў жыцці, барацьба — галоўная тэма яго твораў. Савецкаму чытачу Вольфганг Нейхауз вядомы па мужнаму антыфашысцкаму раману «Украдзеная маладосць», у якім ён з глыбокім болем і гнева гаворыць аб тым, што прынёс фашызм самому нямецкаму народу. «Гэта не павінна паўтарыцца!» — сурова і цвёрда заяўляе пісьменнік і ў сваёй апавесці «Рэгенсбургскі мост цераз Дунай».

Піўная «Вясёлая акула» сталіць акурат перад гаванню, удзень з яе адкрываецца цудоўны від на мора. Трапілася яна мне, калі я бязмэтна блукаў па горадзе.

Тут пахла півам і потам, у кутку дыхала гарачынёй невялікая печ. У цесным прэрднім пакоі ля стойкі некалькі шкіпераў з чырвонымі, абветранымі тварамі смакталі свой шнапс. Вузкі калідор вёў адгэтуль у залу з танцавальнай пляцоўкай, у кутку цмяна пабліскала шкло бара. Направа і налева ля сцен стаялі сталы, пакрытыя рознакаляровымі абрусамі, і крэслы, на якіх сядзелі маракі са сваімі сяброўкамі.

Я пачаў шукаць свабоднае месца, але ўсюды на сталах стаялі паўпустыя шклянкі, і я ўжо хацеў павярнуць назад, каб выпіць свой грог ля стойкі, як раптам убачыў недалёка ад бара адзінокага рыбака. Ён сядзеў за сталом, падпёршы рукой галаву. Ні пеністы пунш, што стаяў перад ім, ні шум у зале, здаецца, зусім не цікавілі яго. Я сеў насупраць, загадаў двайную порцыю грога і калі мой сусед аглянуўся навокал, запрасіў яго выпіць са мною.

Апошні раз ударыў барабан, музыка змоўкла, і танцы пайшлі на свае месцы. Толькі цяпер рыбак кінуў

позірк на стол, непрыязна агледзеў мяне, відаць, злуючы, што я адарваў яго ад нейкіх думак.

Ён зусім не быў п'яны, як мне спачатку здалася. Светлыя, чыстыя, як вада, вочы глядзелі зусім цвяроза. Яму было каля трыццаці, бялавя растрэпаныя валасы тырчэлі ў розныя бакі. Твар дабрадушны, толькі ля вуснаў пралегла ледзь прыкметная, але ўжо суровая складка.

Выбух рогату ля стойкі, ад якога аж затрымцелі шклянкі, перакрыў гоман многіх галасоў. У бары таксама панавала вясёлае ажыўленне.

Кельнер усё яшчэ не нёс мой грог. Я вельмі змерз, і цяпер у цяпле ўсе мае косці нібы гарэлі і мяне ліхаманіла.

— Холадна, — сказаў я.

— Шторм ідзе, — прагаварыў рыбак.

Пасля кароткага маўчання ён запытаў:

— Не тутэйшы?

Я кінуў.

— Марак?

— Не.

— А чым займаешся?

Я растлумачыў. Прынеслі грог, я абхапіў цёплую шклянку халоднымі пальцамі і адчуваў, як яны паволі адтайваюць. Рыбак адпіў глыток пуншу. Мы правялі разам палову ночы. Тады я і даведаўся гісторыю штурмана вучэбнага катэра Генрых Конемана.

* * *

— Яе звалі Кэт, — пачаў Генрых, — і працавала яна вязальшчыцай сетак на камбінаце. Упершыню я ўбачыў яе ў таверне. Ты ж ведаеш, што гэта такое?

Я кінуў. Тавернай маракі звалі вуліцу гандлёвых крам, дзе можна было купіць самыя разнастайныя рэчы:

кнігі, кансервы, зубную пасту, шнуркі для чаравікаў, на-соўкі і іншыя дробязі.

— Калі ўлоу быў добры, — расказваў штурман, — і ў кішэнях звінелі грошы, мы ішлі адгэтуль дамоў нагруканыя, як мулы.

Мне часта даводзілася бываць па справах на камбінаце, у «царстве невадоў», як мы яго заўвем. Я не заўважыў, калі гэта здарылася, што я закахаўся ў Кэтхен. Толькі цяпер я ішоў туды яшчэ часцей, нават і тады, калі мне там не было чаго рабіць. Спачатку мы толькі перакідваліся некалькімі нязначнымі словамі з Кэтхен. А потым абое пачалі ўжо чакаць гэтых сустрэч.

Я так закахаўся, што кожны раз адкрываў у Кэтхен усё новыя прывабныя рыскі. А самае прыгожае ў ёй былі вочы. Яны зачаравалі мяне з першага дня. Вялікія і чыстыя, нібы светлае і цёплае мора ў час узыходу сонца. Яе смех, бляск вачэй заваражылі мяне, і я быў адна-часова і шчаслівы, і няшчасны. Ды што казаць, гэтыя пачуцці знаёмы кожнаму закаханаму.

Калі я сёння зноў перабіраю ўсё ў памяці і пытаюся ў сябе, ці сапраўды яна мяне тады кахала, то не знаходжу на гэта пэўнага адказу. Можна ўсё прыйшло ад таго, што яна вельмі доўга была адна і не мела нікога, хто б клапаціўся аб ёй.

Мы шмат часу праводзілі разам, і гэта былі найшчаслівейшыя хвіліны ў маім жыцці. Іншы раз мне нават рабілася страшна ад такога вялікага шчасця. Я ўжо не мог уявіць сваё жыццё без Кэтхен. І яна была гатова ўвайсці ў мой дом і ўзяць на сябе клопаты аб маёй маці і аб гаспадарцы. Мы хацелі пажаніцца...

Штурман залпам выпіў усю шклянку, цяжка паставіў яе на стол, паклікаў кельнера і загадаў прынесці пуншу яшчэ.

— Што адбылося далей? — Генрых не спяшаўся з адказам, дастаў кісет, набіў люльку, раскурываў яе і, перш чым выдыхнуць дым, працягваў:

— Я плаваў тады на катэры, капітанам быў мой лепшы сябар. Яго двор прымыкае да нашага саду, і з акна кухні я магу бачыць усё, што робіцца ў яго гасцінай. Яшчэ хлапчукамі бегалі мы разам па пляжы, рабілі з чароту буданы, сядзелі на адной парце ў школе. І чым больш дарослымі рабіліся мы самі, тым больш мацнела і наша сяброўства. Трэба сказаць, што ў нас былі розныя характары. Карл, мой сябар, гарачы, няўрымслівы, часта мог сядзець у шынку, заказваць піва і шнапс, не маючы ні капейкі ў кішэні. І ўсё ж заўсёды знаходзіўся той, хто выручаў яго. За што ён ні браўся, яму заўсёды шанцавала. У параўнанні з ім я выглядаў няскладным і непаваротлівым.

Любілі Карла яшчэ і за тое, што ён быў добрым маракм. Ён, пэўна, і самога чорта не збаяўся б.

Мы не мелі адзін ад аднаго ніякіх сакрэтаў, і калі я расказваў яму пра Кэтхен, ён толькі ўсміхнуўся і запытаў: «Ты сапраўды надумаў жаніцца?» Я кінуў. «Чорт пабары! — прабурчэў ён — Ты ж такі пераборлівы... Відаць, гэтая дзяўчынка ўсім узяла».

* * *

— Не ведаю, калі ўсё гэта пачалося паміж Карлам і Кэтхен. Я ўпэўнены, што зрабіў ён так не наўмысна. Мусіць, гэта прыходзіла паступова, па меры таго, як ён сам мяняўся. А мне і не ў галаве былі тыя змены. Я нават і не заўважаў, што ён ужо не так многа бадзяецца, як раней, што ўсё больш і больш клапаціцца аб сваім касцюме. Надта ж я быў закаханы, заняты сабой і сваімі асабістымі справамі. Я мірыўся з тым, што Карл з кожным тыднем усё больш прывязваецца да нас з Кэтхен. Я яшчэ радаваўся, што яны з Кэтхен гэтак добра разумеюць адзін аднаго. Мы цяпер часта гулялі ўтраіх.

Карл заўсёды быў вясёлы і жыццярэдасны. Побач з ім я выглядаў, пэўна, мядзведзем, закаханым асталопам. Але ж сябе не пераскочыш.

А Кэтхен? Божа мой, яна была яшчэ такая юная і нявопытная! Сваю вёску, гавань, гэты гарадок — вось і ўсё, што бачыла яна ў жыцці. Урэшце, так і павінна было здарыцца, што Карл зрабіў на яе ўражанне, што яна знайшла яго цікавейшым і прыгажэйшым за мяне. Так працягвалася даволі доўга, аж пакуль я сам не заўважыў, што яе вочы ўспыхваюць цяплей, калі яна глядзіць на Карла, што часта абодва яны абменьваюцца позіркамі, яшчэ баязлівымі, але ўжо з патаемнай згодай. Я нечакана заўважыў, што даволі часта апынаюся ўбаку, а Карл

і Кэтхен ідуць побач. Я пакрыўдзіўся і прыраўнаваў Кэтхен, разгарэлася сварка, але яна ўмела растлумачыць усё па-свойму, і была пры гэтым такая ласкавая і мілая, што я зноў надоўга супакоіўся.

Мы дамовіліся, што пажэнімся, як толькі я закончу школу. Мне якраз прапанавалі абараніць дыплом штурмана, я згадзіўся і цяпер павінен быў ехаць. Гэта азначала паўгода разлукі. Паехаў я неахвотна, адчуваючы нейкі страх, ад якога ніяк не мог пазбавіцца. Я стараўся пераканаць сябе, што ўсё гэта глупства, што Кэтхен кахае мяне і застанецца вернай, што будзе наведваць мяне, а праз шэсць месяцаў мы справім вяселле...

Не прабывшы нават двух дзён у школе ў Вустрове, я напісаў Кэтхен. Не атрымаўшы ніякага адказу, напісаў у другі, трэці раз. Калі ж нарэшце пісьмо ад яе прыйшло, то яшчэ толькі ўзяўшы яго ў рукі, я ўжо ведаў... Ведаў, што нешта здарылася. Кэтхен пісала, што ў яе цяпер хапае часу, каб яшчэ раз добра падумаць, і што яна рашыла парваць са мной, бо мы не падыходзім адзін аднаму...

Я стаю як аглушаны. І сёння не ведаю, як гэта я змог вытрымаць экзамены. Але дыплом ужо не прынес мне радасці.

І трэба ж было мне вярнуцца дадому якраз у той дзень, калі Карл ажаніўся! З кухоннага акна глядзеў я на яго гасціную, дзе сядзела Кэтхен у белай фіце, ззяючая, прыгожая, нібы анёл... Нянавісць, гарачая, сляная, нянавісць да сябра, які ўкраў маё шчасце, узнялася ва мне. Я ледзь трымаўся, каб не пабегчы туды і не даць яму аплявуху.

...Мы сустрэліся на трэці дзень пасля вяселля ў гавані. Ён падышоў да мяне, упарта і прысаромлена ўсміхаючыся. Я холадна і спакойна глянуў на яго, моўчкі павярнуўся і пайшоў прэч, а ён так і астаўся стаяць на месцы. Нам не было болей пра што гаварыць...

Рыбак замаўчаў і пацёр рукою лоб, быццам хацеў адгнаць неадчэпную думку. Я чакаў, пакуль ён авалодае сабой, і слухаў шторм, які яшчэ больш разбушаваўся за час, што мы прасядзелі ля цёплай печы. Шыбы, нібыта іх злосна рвалі кіпцюрамі, звінелі і дробна стукалі, як зубы ў хворага на ліхаманку.

— Былі тут у гавані такія, што папярэджвалі мяне, — неўзабаве зноў загаварыў рыбак. — «Не рабі глупства!» — казалі яны. Ды я і не думаў рабіць глупства.

Я перайшоў на вучэбны катэр, спачатку другім, а потым першым штурманам. Па тры тыдні праводзілі мы ў моры, і я быў рады гэтаму, бо няма большай пакуты, як жыць па суседству з каханай жанчынай і ведаць, што яна належыць другому.

Я нечага чакаў, чакаў з упартасцю і ўпэўненасцю чалавека, які верыць, што час расплаты абавязкова настане.

І мой час настаў. Гэта здарылася ў суботу апоўдні. Толькі два дні назад я вярнуўся з рэйсу дадому. Яшчэ з раніцы пачалася бора, яна ўсё мацнела і мацнела. Ураган зрываў з дахаў чарапіцу, свішчэў у кутках, адкручваў суку ад голых дрэў. Холадна было, як сёння... Я чысціў у хляве карову і загадзя радаваўся, што змагу правесці вечар у цёплым пакоі, паслухаць па радыё музыку. Раптам ля варот прасігналіў аўтамабіль, і перш чым маці паклікала мяне, я здагадаўся, што гэта за мной.

У пакоі на канаве сядзеў мой капітан, дабрадушны чалавек, стары марскі воўк. Ён не распранаўся, і як толькі я ўвайшоў, адразу ж ускочыў на ногі. «Адзявайся, Генрых, — сказаў ён, — трэба спяшацца. У моры з катэрам бяды, мы павінны памагчы яму». Я працягнуў капітану бутэльку з кюмелем. «Выпі спачатку кілішак, — сказаў я, — ты зусім бледны», а пра сябе падумаў: «Вось табе і маеш! У такі шторм і холад весці ў мора пасудзіну — мала радасці. Увесь вечар сапсаваны». Але змяніць што-небудзь было нельга. Трэба ратаваць судна. Які марак не дапаможа другому ў бядзе? Салідарнасць — няпісаны закон між намі, рыбакамі. Кожнага, хто парушыць яго, напаткае вечная пагарда таварышаў. Я ўжо нацягнуў штаны, калі запытаўся ў капітана: «А што за катэр, ты ведаеш?» — «SAS» 321, «Браты Шаль». Мусіць, матор сапсаваны».

Ды гэта ж катэр майго даражэнькага Карла!..

Капітан паставіў пусты кілішак побач з бутэлкай. Мо ён і забыў у той момант, што адбылося паміж мною і Карлам, а можа проста не думаў цяпер пра гэта ці не хацеў нічога заўважаць.

Уся кроў адліла ад майго твару. Я ўжо апрануўся, за-

ставалася толькі гузікі зашпіліць. «Вось ён, той доўгачаканы час,—думаў я,—вось яна, расплата».

— Можаш дапамагаць,—павольна сказаў я,—але без мяне.

Я добра ведаў, што без мяне ён нічога не можа зрабіць, ды цяпер гэта мне мала абыходзіла. Мяне ахапіла толькі пачуццё задавальнення: тое, чаго я так доўга чакаў, нарэшце прыйшло.

Капітан запытальна паглядзеў на мяне.

— Ты жартуеш?

— Не, я зусім сур'ёзна,—спакойна, але жорстка адказаў я. За гэтымі словамі стаяла непакіснае рашэнне. Капітан адчуў гэта.

Ён устаў і падышоў да мяне. Я ніколі не чуў, каб ён калі крычаў ці лаяўся, яго голас заўсёды быў мяккі і стомлены, як у бацькі. Не крычаў ён і цяпер, толькі вочы гарэлі так, як ніколі. Відаць было, што ледзь стрымлівае сябе.

— Ты што, з глузду з'ехаў? Хочаш, каб ён загінуў?

«Ты мяне не ўгаворыш, не ўгаворыш»,—думаў я, з непрыязнасцю разглядаючы капітана.

— А што, хіба ён што іншае заслужыў?

Капітан нахіліў галаву, як бык, што вось-вось кінецца ў атаку.

— А пра іншых на судне ты не хочаш думаць?

Я паціснуў плячыма. «На гэтым ты мяне не зловіш,—думаў я.—Кожнаму ў гавані вядома мая гісторыя. І кожны ў гавані ведае, што я яшчэ не разлічыўся з Карлам».

— Вазьмі другога,—сказаў я,—ад мяне ты нічога не даб'ешся.

— Другі штурман жыве ў Шверыне, ты гэта ведаеш не горш за мяне.

Увайшла бледная як палатно маці, перахрысцілася і выбегла зноў. Я пачуў, як яна стукнула веснічкамі, і падумаў: «Заўсёды гэтыя бабы лезуць у мужчынскія справы!..»

А капітан усё глядзеў на мяне. Нарэшце ён з сілай паклаў абедзве рукі мне на плечы, патрос, як мяшок, і заўважыў:

— Ты што, звар'яцеў?! Я пад суд аддам цябе!

Цяпер ужо крычаў і я:

— Адчапіся ад мяне! Што мне твой суд?!!

Ён адступіў, але не тады, калі я закрычаў, а тады, як мая маці зноў паказалася ў пакой. Побач з ёю цяпер стаяла жанчына, захутаная ў паліто, з закручанай на галаве хусткай. Кэтхен!.. Яна была вельмі бледная і глядзела на мяне шырока раскрытымі, бліскучымі вачыма. Пасля ўсяго таго, што адбылося, гэта была першая сустрэча.

У мяне было вельмі цяжка на душы. Я глядзеў на яе, і кроў гарэла ў маім сэрцы. Вось яна, стройная як трысцінка, чыстая і прыгожая... І я ўсё яшчэ кахаў яе, кахаў з усёй сілай страсці. Боль і сорам ахапілі мяне ад думкі, што яна больш не мая. Не, я не дапамагу Карлу, занадта вялікая была крыўда, якую нанёс ён мне... Кэтхен павінна была належаць мне.

Некаторы момант усе маўчалі. Кэтхен збялела яшчэ больш і, дарэмна перасільваючы дрыжанне ў голасе, папрасіла:

— Генрых, памажы Карлу. Я буду ўдзячна табе...

Ніколі не забуду, як яна глядзела тады на мяне. Яе вочы змрочна свяціліся, гарачы смутак запаланіў іх. І страх, страх за Карла.

Я зразумеў: яна будзе змагацца за яго, не пашкадуе сябе. Ніколі яна не адмовіцца ад яго і ніколі не зможа зноў вярнуцца да мяне. Яна кахала яго. І ніхто тут не вінаваты. Гэтае адкрыццё маланкай пранізала мяне.

І я моўчкі зашпіліў паліто, моўчкі пайшоў да аўтамабіля.

Стары паводзіў сябе так, быццам нічога і не здарылася. Мы загаварылі зноў, калі былі ўжо на борце. Карабель вывелі ў мора толькі праз гадзіну. Частка вучняў дапамагала нам, і трымаліся яны мужна, а гэта цяжкая работа—ратаваць катэр, які пацярпеў аварыю. Некалькі разоў лопаўся трос, зноў і зноў прыходзілася круціцца перад носам другога карабля. Толькі на світанні вярнуліся мы ў гавань. Я быў вельмі стомлены і зайшоў у буфет выпіць шклянку кавы. Праз некаторы час туды прыйшоў і Карл, сеў за мой столік. Нашы позіркы былі прыкаваны да акна, за якім, нібы пух, кружыліся ў танцы сняжынкі.

— Ты цудоўны хлопец,—сказаў ён.

Я не адказаў, і зноў надоўга павісла маўчанне. Нарэшце Карл прамовіў:

— Як жа мы цяпер?

Што я мог яму адказаць? Кэтхен кахала яго, і гэтым было ўсё сказана.

...Было чатыры гадзіны раніцы, калі мы выйшлі з піўной «Вясёлая акула». Капэла ўжо даўно кінула іграць, кельнер паперакульваў крэслы на столікі і выключыў святло.

Нашы крокі па марозным бруку глуха аддаваліся ў цёмных вуліцах горада. Шторм бушаваў не з такой сілай, але холад усё яшчэ балюча кусаў твар.

Праз некалькі кварталаў я развітаўся з Генрыхам. Не аглядаючыся, не ўзнімаючы галавы, пайшоў ён цяжкай, нязграбнай хадой марака, а я неадрыўна глядзеў услед, пакуль цемната не паглынула яго.

Пераклад з нямецкай мовы
Ніны МАЦЯШ.

* * *

На зямлю, што тонкія ільдзінікі
На світанні рэжуць, як нажы,
Красавіцкай ноччу невідзімкамі
Зноў прыходзяць цёплыя дажджы.

Пахнуць туманы старой аўчынай,
Ахінаюць белай прасціной,
Як жанчыну, што радзіць павінна,
Яблыню у садзе над Дзвіной.

Твар падставіла дажджу шчасліва я...
Не дзівіся, любы, што наўзбоч
Ля твайго акна я тапалінкай
Вырасту за сённяшняю ноч...

МОДА, ПЛАН І... МІНІСТЭРСТВА

Фабрыка верхняга трыкатажу. Касцюмчыкі для маленькіх і сукенкі для дарослых. Спартыўныя світэры, шарсцяныя кофты, гетры і многа іншых рэчаў, якія ніколі не залежваюцца на паліцах магазінаў, — вось што такое «верхні трыкатаж». Скажу шчыра, на прадпрыемстве, у калектыве, што вырабляе гэтыя модныя і неабходныя людзям рэчы, працаваць вельмі прыемна. І прыемна бачыць, як на тваіх вачах літаральна з дня ў дзень мяняецца аблічча фабрыкі, растуць цэхі. Лепшае, самае новае абсталяванне паступае да нас з розных мясцін, і кожны дзень тысячы ўсё больш разнастайных па асартыменту і ўсё больш дасканалых па якасці і знешняму выглядзе трыкатажных вырабаў ідуць з варот нашай фабрыкі да людзей. Вось і нядаўна мы атрымалі новыя выдатныя машыны, якія называюцца «мульцікалор», што азначае шматкаляровы. Устанавілі гэтыя машыны. Асвоілі іх, і няма чалавека на фабрыцы, які б не радаваўся, глядзячы на трыкатажную тканіну самых розных узораў і адценняў. Тым больш, што вырабы з гэтай тканіны ўсім будуць да спадабы: і нашым модніцам, і клапатлівым мамам, якім хочацца апрацаваць дзяцей прыгожа і зручна, і людзям, якія захапляюцца спортам.

Аб тым, што ўяўляе сабой наша фабрыка сёння, як вырасла яна за пяць гадоў свайго існавання, мне, як эканамісту, лягчэй будзе расказаць у лічбах. Параўнайце хоць бы такія дзве. У 1961 годзе мы выпусцілі 225 тысяч штук баваўнянага верхняга трыкатажу. У 1967 годзе ўжо 2 мільёны шэсцьдзесят тысяч чысташарсцяных і паўшарсцяных вырабаў маркі брэсцкай фабрыкі атрымаюць пакупнікі. І трэба сказаць, што сённяшнія нашы касцюмы, кофты і джэмперы адрозніваюцца ад першых прыкладна так, як трактар ад сахі.

Свае законы нам дыктуюць мода, узросшы попыт і густ людзей, а таксама своеасаблівае канкурэнцыя паміж прадпрыемствамі, якія пастаўляюць трыкатаж у магазіны. Нікому не хочацца чырванець за тое, што зроблена яго рукамі. Большай узнёмаюцца, чым удзячнасць людзей, для якіх мы працуем. — нашых савецкіх людзей, што заслужылі права апрацаваць модна, элегантна і зручна, — нам не трэба.

З такім пачуццём і настроем працуюць лепшыя работнікі фабрыкі. Лепшымі ў нас па праву называюць змены майстроў Т. Лясюк і Д. Новікавай. І з планам яны заўсёды спраўляюцца, і якасць добрая. Павагай акружаны ў калектыве лепшыя работніцы О. Касалапава, В. Смаль, Н. Панамарчук і іншыя. Вязальшчыцы на новым абсталяванні М. Юхмановіч і Н. Харунжыя за кароткі час асвоілі новыя машыны і дасягнулі праектнай выпрацоўкі палатна ў гадзіну.

Хочацца сказаць некалькі слоў і пра нашы юбілейныя справы, пра абавязальнасць калектыву ў гонар 50-годдзя Савецкай улады. 11 тысяч штук вырабаў звыш плана на суму 100 тысяч рублёў дасць фабрыка з матэрыялу, які сэканоміць нашы рабочыя і інжынеры ў 1967 годзе, панізіцца сабекошт нашай прадукцыі. Здаецца, гэта не так і многа — 4 капейкі на кожны

рубель, а ў цэлым гэта складзе немалую суму — 419 тысяч рублёў за год.

Многа прыгожых вырабаў — новых і па фасону і па самой тканіне — атрымаюць у юбілейны год нашы жанчыны. Сукенкі і касцюмы з трыкатажу будуць добрым папаўненнем вашага гардэроба. Усё гэта нашы, калі так можна сказаць, плюсы.

А мінусы? Ці ёсць яны ў нас? Скажу пра самыя істотныя. Не сакрэт: світэр, кофта, касцюм нашай фабрыкі па свайму знешняму выглядзе ўсё яшчэ не дасягаюць лепшых сусветных стандартаў. Чаму? Адказаў на гэтае пытанне многа. Вось адзін. Кожнаму зразумела, якое значэнне мае аздаба ў верхнім адзенні. Прыгожыя, іншага колеру каўнерыкі ці кішэні, плісіраваны або расшыты іншымі ніткамі маленькі вугалок аздабы — і рэч выглядае зусім інакш. Дык вось, магчымасці рабіць гэта мы пазбаўлены амаль цалкам. У нас няма свайго фарбавальнай вытворчасці. Не запраектавалі — і ўсё. Цяпер ніяк не можам дабіцца яе стварэння і вымушаны быць індывідуальнымі заказчыкамі пры гарадской фабрыцы бытавога абслугоўвання. Мы не выбіраем тое, што нам трэба, а можам толькі нізка кланяцца за тое, што нам прапануюць. І яшчэ. Пра якое творчае афармленне вырабаў можна весці размову, калі вязальныя машыны заказваліся без уліку аддзелачнага абсталявання!

Швейнае абсталяванне атрымліваем зусім не такое, якое трэба. Аршанскія машыны зроблены для правай круткі нітак, а швейныя ніткі выпускаюцца левай круткі. Вось і знайдзі выхад! А матальны ўчастак — проста-такі наша бяда. Яго абсталяванне разлічана на пражу на канічных бабінах, а паступае пражы на патронах. Даводзіцца рабіць дадатковы працаёмкі працэс. Усе гэтыя тэхнічныя непаладкі ўплываюць і на знешні выгляд і на якасць трыкатажных вырабаў, і на план. Хочацца задаць пытанне Міністэрству лёгкай прамысловасці: хіба нельга вырашаць усе гэтыя «праблемы» больш аператыўна? Перш чым механічна павялічваць нам з году ў год план, ды яшчэ ў такіх памерах, што іншы раз за галаву хапаешся, варта было б разабрацца як след: мае фабрыка ўсе ўмовы для яго выканання ці не? І не толькі па валу, а і па эстэтычных мерках сённяшняга дня.

Ёсць у нас і іншыя набалелыя пытанні, якімі варта ўсур'ёз заняцца Міністэрству лёгкай прамысловасці. У нас няма свайго клуба, няма месца, дзе можна было б правесці вытворчую нараду калектыву. Няма медыцынскага пункта, бо прызначанае для яго памяшканне арандуе будаўнічая арганізацыя (са згоды міністэрства). Фабрычны двор гэтыя «субкватаранты» загрузвалі страшэнна. Дзе ўжо тут думаць пра азеляненне, пра спартыўныя збудаванні!

Прыгожае, моднае адзенне — верхні трыкатаж — дае наша фабрыка людзям. Хіба ж не варта прыкласці намаганні і пазбавіць яе калектыву ад мінусаў у яго рабоце і жыцці? Ададача не прымусіць доўга сябе чакаць.

Кацярына ШМАКАВА,
старшы эканаміст Брэсцкай фабрыкі верхняга
трыкатажу.

Вольга ІПАТАВА

Я — жанчына. І столькі гадоў мне,
Колькі, пэўна, самой зямлі.
І стагоддзі дрымучыя, доўгія
Праз далоні мае пралялі.

Яраслаўнай стаяла да ранку.
Дзе каханага кліч празвініць!
Вісла ўпартаю паланянкай
На татарскім тугім страмяні.

Гэта лёс мой — чакаць няспынна
У век ракет, як і ў век сахі.
Нарадзіць круглашчокага сына
І праводзіць яго ў шляхі...

Я — жанчына. І ўся планета,
Як дзіця, з маіх цягнецца рук...

Сяргей ПАНІЗНІК

Назаву я цябе беларускаю,
сінявокаю,
беларусаю.

Назаву вераснёвым верасам,
маёй радасцю,
маёй вернасцю.

О, як будзе тады чакацца мне,
дзе чужыя цвітуць

акацыі,
дзе у песнях выслоні дзіўныя,
дзе табою живу
і радзімаю...

А другога і не адбудзецца,
не абвеецца,
не астудзіцца,
не зляціць за ракетай

да Месяца...
Адкрываюцца
весніцы.

А было так:
русалкі плавалі,
на каменных русалкі плакалі,
калі нехта
пад час бяды
крыўдзіў гэтых істот святых.
І русалчыны слёзы горкія
прарасталі чароўным караннем,
З іх лілеі
туманным днём
прарасталі бялёкім сном.
Толькі зніклі
русалкі гордыя.
Дзе яны —
тайна ўсё агортвае.
Можна там,
дзе дзяўчаты плавалі
І пра шчасце
так позна плакалі...

«Выстрал» — так называецца новая мастацкая кінакарціна, створаная рэжысёрам Навумам Трахтэнбергам на кінастудыі «Масфільм» па матывах аднайменнай апавесці А. С. Пушкіна. У галоўных ролях здымаліся Міхаіл Казакоў, Юрый Якаўлеў, Арыядна Шэнгелая, Алег Табакоў, Яўгеній Новікаў.

Кадр з кінафільма «Эдгар і Крысціна».

Першы фільм Міхаіла Богіна «Двое» заваяваў сем міжнародных прэмій і з поспехам прайшоў па экранах больш чым сямідзесяці краін. Пасля такой паспяховай «абароны дыплама» М. Богін, нядаўні выпускнік Інстытута кінематаграфіі, прыступіў да сваёй першай поўнаметражнай стужкі «Зося». Гэтая кінакарціна, створаная на Маскоўскай кінастудыі імя М. Горкага па матывах

аднайменнага апавядання В. Багамолава, выходзіць на экраны рэспублікі. Дзея фільма адбываецца ў Польшчы ў 1944 годзе. Героям апавядання няма яшчэ і дваццаці, але адзін з іх ужо камандуе батальёнам, другі — начальнік штаба. Юнакі па ўзросту, яны трапілі ў незвычайную для іх абстаноўку. Яны аглушаны цішынёй мірнага жыцця. На гэтым пабудаван канфлікт «Зосі».

— Мы хацелі ў сваім фільме, — гаворыць М. Богін, — расказаць пра першае каханне, пра мужчынскую дружбу, якая мацнела на вайне. Мне ўспамінаецца цудоўная карціна Ф. Труфо «Жуль і Джым». Яна таксама пра дружбу мужчын. Але там каханне, жанчыны становяцца паміж сябрамі, раз'ядноўваюць іх, а дружба Віктара і Міхаіла вытрымлівае гэтае выпрабаванне. Можна таму, што іх дружба нарадзілася ў іншы час і на іншай глебе... «Зося» — карціна аб культуры пачуццяў, аб даросласці і дзяцінстве ў праяўленні гэтых пачуццяў.

У галоўнай ролі здымалася папулярная польская актрыса Поля Ракса. Апрача яе, у фільме заняты Мікалай Мярзлін, Юрый Каморны, Аляксей Эгерт, Веслаў Мазуркевіч, Барбара Баргілоўска.

...Канец мінулага стагоддзя. Конюх барона Эдгар і пакаёўка Крысціна кахаюць адзін аднаго. Аднак Эдгар не стрымлівае абяцання — пакончыць з разгульным жыццём, і Крысціна дае згоду на шлюб з багатым хутаранінам Акментынем.

Пасля чарговага скандалу ў карчме барон праганяе Эдгара з маёнтка. Сляды яго зніклі, дарэмна Крысціна пытае пра яго ў людзей. Але яшчэ раз наканована ім сустрацца — на сялянскім свяце ў парку маёнтка. Аднак і гэта сустрэча канчаецца новым расчараваннем.

Усё падрыхтавана да пышнага вяселля ў доме Акментыня. Але Крысціна па-ранейшаму кахае

УБАЧЫЛА яго здалёк. Цямнелі высокія старыя ліпы. Да іх не цягнуліся ніці электрычных правадоў, слупы спынілі свой бег за вёскай. А ліпы раслі на водшыбе, у баку ад людзей, ад жыцця, і самотна шумелі.

Я думала, што гэта могількі...

Быў першы цёплы веснавы дзень. І хоць на полі яшчэ ляжаў снег, але па каліянах вецер ужо ганяў талую ваду, а ўзбоч дарогі тырчэлі вялікія каменні, абсушаныя сонцам і ветрам.

Справа ў дарогу ўпіраліся прысады. У канцы прысадаў цямнеў нізкі будынак, падобны на хлэй. Але з коміна ішоў дым. Значыць там жывуць людзі. Гэта і ёсць хутар Гаева. Мне такі хутар давалося сустраць упершыню. І расказаць я хачу пра яго, бо гэты хутар нагадаў мне мінулае, далёкае мінулае, і яшчэ каб чытачы ўбачылі, да чаго можна дайсці, калі чапляцца за гэта мінулае...

Калісьці, гадоў сто назад, у гай прыйшоў чалавек, паставіў хату, хлэй, лазню, пасадзіў сад. І стаў панам. Панамі лічылі сябе і яго дзеці, і дзеці яго дзяцей. Яны ставіліся з пагардай да ўсіх, хто не меў таго, што мелі яны.

Прайшлі гады. Паноў ужо даўно няма. Няма і хаты, што стаяла на хутары. Асталіся лазня і хлэй.

Лазня абыякава глядзіць на свет дзвума маленькімі прыжмуранымі акенцамі. За адным жывуць Богдан і Ліля Петрашкі, за другім — бацькі Богдана.

...Ліля, невысокая, худзенькая, зусім дзяўчынка ў хустцы, завязанай пад бараду, выбегла з дзвярэй.

— Вы да каго?

— Да вас...

— Тады заходзьце.

На двары раздольна, шчодро. свеціць сонца, а ў хаце цёмна. Я ледзь разгледзела стол ля акенца, потым, уздоўж сцен, два ложка. І больш нічога, бо нічога больш сюды немагчыма ўціснуць.

— Ну я пайшоў, мне пара. — Малады мужчына, ужо апануты, браўся за клям-

ку дзвярэй. Ён пайшоў, насцярожана глянуўшы ў мой бок.

— Уцёк, — сказала Ліля, калі дзверы за ім зачыніліся.

— Хто гэта?

— Мой найдаражэйшы.

У хату ўбег хлопчык гадоў пяці, крыкнуў з парога:

— Баба прыехала!

Паказаў жменю цукерак і зноў грукнуў дзвярыма. З ложка падняў галаву другі хлопчык, крыху меншы. Ссунуўся на падлогу, таропка пачаў нацягваць чаравікі. Схапіў светку і выбег за братам. Хутка яны абодва вярнуліся. Старэйшы паставіў на стол гумавыя боцікі.

— Во, мне бабка прывезла!

Меншы павольна падышоў да ложка, працягнуў адну цукерку дзяўчыны з вянкам светлых, кучаравых, як у маці, валасоў, другую заціснуў у кулачок і ўткнуўся тварам у матчыны калені.

— А мне не прывезла ботаў, — прашаптаў ён.

— Не плач, Толічак, ты ўжо велькі, вось я паеду ў горад і табе куплю і Тарэсе. Самыя лепшыя, самыя бліскучыя.

Потым падняла галаву, выцерла мокрыя вочы і ўздыхнула:

— Не толькі ў горад у магазін, у вёску да мамы схадзіць не пускае. А пра кіно і тэлевізар і казаць няма чаго. Так б'е, так б'е...

— Гэты сімпатычны хлопец?

— Сімпатычны, пакуль цвярозы. Каб чалавек ішоў і спатыкнуўся на гладкай дарозе столькі разоў, колькі разоў ён мяне біў, то забіўся б насмерць.

— А за што?

— Ён і сам не ведае. Я ўжо сыходзіла ад яго. Тата яшчэ быў жывы, забраў мяне з Юрыкам маленькім. Дык ад дому

не адыходзіў, пад вокнамі спаў і ўсё прасіў вярнуцца. Абяцаў пальцам ніколі не крануць. Паверыла. А цяпер... Куды я з трыма дзенуся...

— Як жа вы так жывяце?

— Вось так, і нікому не пажалься, нікому слова не скажы, бо што ж гэта за жонка, якая на мужа скардзіцца. Цярпі і маўчы. Прыходзіў брыгадзір, угаварваў пакуль да маці маёй пераехаць. Богдан згадзіўся, а калі брыгадзір пайшоў — ён ні за што, не хачу, кажа, халужу быць...

Вярнуўся Богдан. Ён прывёз у бочцы вады з вёскі, бо калодзеж іх даўно высах. Ліля выйшла пераліваць ваду, а мы засталіся ў пакоі. Ён сеў на ложак, больш не было дзе, і стаў гладзіць па галоўцы Тарэсу.

— Богдан, — пачала я, — да вас я зайшла выпадкова, але тое, што я тут пачула, устрывожыла мяне. Скажыце, можа Ліля ў чым вінавата?

— Не, я вінаваты.

— І чаму вы жывеце тут без святла, без радыё, у такой цеснаце? Ён ажывіўся.

— Калгас нам даў грошы, каб купіць дом. Мы яго перавезлі ўжо ў вёску. Бачылі, зруб новы стаіць у канцы вёскі на супраць клубу, чарапіцай крыты? Засталося падлогу пакласці ды сталярку зрабіць. Да восені пераедзем.

— А што вы ў калгасе робіце?

— Зараз на ферме возчыкам, летам кароў пасу.

— А чаму Ліля не працуе? Дзяцей маглі б бацькі паглядзець. Усё б лягчэй было будавацца.

Ён маўчыць, кранула балючае.

Можна на гэтае пытанне «чаму» мне

Кадр з кінафільма «Зося».

Эдгара такім, які ён ёсць, — нястрымным і буйным, адкрытым і шчырым. Гэта цяжкае каханне, але гэта і агонь, які не могуць пагасіць ніякія спакусы багацця. І Крысціна, глыбока верачы, што каханне робіць чалавека лепшым, развітваецца з магчымасцю бесклапотнага жыцця, робіць па загаду свайго сэрца...

Адначасова з гісторыяй гэтага кахання новая мастацкая кінааповесць «Эдгар і Крысціна», створаная рэжысёрам Леанідам Лейманісам на Рыжскай кінастудыі па матывах твораў класіка латышскай літаратуры Рудольфа Блаумана, раскрывае перад глядачом і жыццё маентка — тое балота, якое зацягвае Эдгара. У лесе, пасябраваўшы з простымі людзьмі — смалакурамі, Эдгар набывае душэўную чыстату, пагарду да баронскіх прыхвасняў, нянавісць да несправядлівасцей жыцця.

Фільм сцвярджае перамогу сапраўдных пачуццяў, светлую веру ў сумленнасць і праўду.

У ролі Крысціны здымалася Вія Артмане, у ролі Эдгара — Улдзіс Пуцтыс.

Шырокаэкранны эстонскі фільм «Дзяўчына ў чорным» пачынаецца з прыезду маладой дзяўчыны Саале ў прыморскую вёску. Адзінокі домік яе далёкай сваячкі

Кадзі здаецца Саале надзейным прытулкам, дзе можна схавасца ад людской чэрствасці. Саале страціла веру ў людзей, у дабро.

Кадзі, жыццелюбівая і дзейная жанчына, робіць усё, каб вывесці дзяўчыну з тупіка, вярнуць ёй людзей і яе — людзям. Па яе парадзе Саале паступае на работу на рыбакабінат, дзе працуе сама Кадзі.

У дом Кадзі часта заходзіць малады рыбак Танель, добры, вясёлы хлопец. Ён вельмі сур'ёзна, тантычна аднёсся да рэлігійных пачуццяў і гора дзяўчыны і становіцца звычайным, якое злучае Саале з навакольным жыццём. Удзел Танеля ў лёсе Саале, яго маральная чыстата і сіла цягнуць да яго адзінокую дзяўчыну. Нараджаецца першае каханне...

Ролі Саале выконвае Герлінда Капельман, ролі Танеля — артыст Іаэс Будрайціс. Аўтар сцэнарыя — Лілі Прамет, рэжысёр-пастаноўшчык — Велья Кяспер.

Р. КАПЛЯ

Кадр з кінафільма «Выстрал».

адкажуць бацькі Богдана. Жывуць жа яны за сцяной, усё ведаюць.

У іх яшчэ горш: падлогі няма, замест яе — чорная ўтапаная зямля. Маці ездзіла ў Ваўкавыск наведваць дачку.

— Як вы тут жывеце, — не вытрывала я, — гэта ж адзічэць можна?

— Жывем, не скардзімся. Вось зараз прыйдзе гаспадар, у хлеў пайшоў. Ён вам усё раскажа.

І яна замаўкае, баіцца сказаць што лішняе. Гаспадар больш гаваркі.

— Да ўсяго можна прывыкнуць, — пафіласофску заўважае ён.

— Але ж навошта прывыкаць? Няўжо вам не прапаноўвалі пераехаць у вёску — да людзей, да свету...

— Прапаноўвалі. З раёна адзін начальнік прыязджаў, дык нават гразіў.

Пра сына і нявестку ён гаворыць катэгарычна:

— І ён вінаваты. Але і яна вінаватая. Не ўмее яму дагадзіць.

— А вы хоць раз гаварылі з ім, казалі яму, што так нельга?

— Што гаварыць, — умешваецца маці, — як адразу жыццё пайшло наперакасяк, дык нічога не зробіш, гавары не гавары. Разысціся трэба ім.

— А дзеці?

Яна змаўкае, быццам я нічога не спыталася, потым даверліва паказвае мне на акенца.

— Там стаяў дом, у ім жыў маці маёй брат. Унучак старэйшы — выліты ён. Так што хутар гэты — наша бацькаўшчына...

Я гляджу ў акенца і бачу груды гнілых бяргвенняў, якія параслі зялёным мохам, на іх забраўся вялікі рыжы сабака і, незалежна падняўшы галаву, аглядае наваколле...

Я разумею, што гаварыць з імі бес-

карысна, што людзі яны непахісныя ў сваіх поглядах і гэта «бацькаўшчына», хоць і гнілая, трымае іх на ланцугу.

Але чым дрэнная для іх, для іх сына — Ліля?

Маці Лілі, Наталля Васільеўна, жыве ў вёсцы ў хаце на тры пакоі. Сыны адзін у арміі, а двое вучацца.

— Няхай бы пераходзілі да мяне. Месца хапае. І ўнукаў я даглядала б, — выцірае хусцінкай вочы маці, — Ліля ж дзесьці годку скончыла. Казала ёй, ідзі, вучыся далей, ты ж спраўная да вучобы... Колькі яна кніжак перачытала, калі дома жыла. Дык не, каханне ў іх, адно без аднаго жыць не маглі...

— Гэта ж добра, калі каханне.

— Добра, каб было б на добрае... Яна ўздыхае і зноў гаворыць тое, што набалела, што перадумала яна не за адну бяссонную ноч. — Бачылі б вы, якая яна веселуха была, а цяпер... ледзь ногі цягае. І выправіла як трэба: карову даіла, двое ладных падсвінкаў, жыць бы ім ды радавацца адно на адно... Дык не... Пайшла яна на працу ў калгас, тры дні пахадзіла — і не пусціў. Як у турме жыве...

І толькі ў вёсцы зусім чужыя людзі расказалі мне ўсё не тоячы, не спатыкаючыся на нейкім адным слове.

— Вінаватыя бацькі Богдана, ніяк свайго панства забыць не могуць.

— Панства?!

— А як жа! Дзядзька Марыі Іванаўны панам быў, значыць і яна і сын яе панскага роду. А Лілін бацька калісьці парабкам быў у пана. Вось яны і ўбілі сабе ў галаву, што дачка парабка — не жонка панскаму сыну. Смешна...

— І Богдан так думае?

— Нічога ён не думае, тры класы скончыў. А на хутары адзічэў зусім. Вось і ўсё.

І паноў даўно няма, і панства няма, адкуль жа гэта пагарда да чалавека не горшага, а можа і лепшага за іх?

Ліля была даяркай, добра скончыла школу. Кім бы яна стала да гэтага часу? Ведаю адно: паважаным чалавекам... Стала б... калі б не трапіла на хутар.

Назаўтра я зноў кінула ўсе справы, па якіх прыехала ў вёску, і зноў падалася на хутар. Сустрэла Богдана.

— Богдан, — сказала я, — хочаш, я зараз пайду да брыгадзіра, вазьму каня, пасаджу на воз тваіх дзяцей і жонку і адвяду да яе маці.

— Не, — адказаў Богдан, — мы пабудзем свой дом, будзем у ім добра жыць.

Я перадала гэтыя словы Лілі. Яна зноў заплакала, бо колькі разоў ён абяцаў... А са сцяны, з партрэта, які быў зроблены шэсць гадоў назад адразу пасля вяселля, на мяне глядзелі два прыгожыя шчаслівыя твары: Ліля ў белай сукенцы і вэлюме і Богдан у вясельным касцюме...

З сумам я пакідала гэты хутар. Пра старых я не думала, яны жывуць у брудзе, цеснаце, цемні, жывуць у гнілой лазні, але затое ў «панскай», затое на «сваім». Ну і няхай жывуць, калі ім так падабаецца. Я думала пра іх унукаў, пра іх сына і нявестку. У іх жа наперадзе ўсё жыццё. Ім трэба хутчэй, як мага хутчэй уцякаць з тых жывых могілак да свету, да людзей, каб самім таксама адчуваць сябе людзьмі...

Галіна ВАСІЛЕўСКАЯ

Калгас «Чырвоны Кастрычнік», Ваўкавыскі раён.

АД РЕДАКЦЫІ

Калі нарыс быў здадзены ў набор, у рэдакцыю прыйшло пісьмо ад Лілі.

«Я ўжо ў мамы, але не адна. Богдан таксама перайшоў разам з намі. Вельмі памог ва ўсім гэтым брыгадзір калгаса Курыла Уладзімір Аляксандравіч. Я працую даяркай.

Мне здаецца, што я толькі зараз пачала жыць па-чалавечы...»

РЭЎМАТЫЗМ! ЯК ЯГО ПРАДУХІЛІЦЬ?

Як вядома, рэўматызм паражэе людзей маладых, у найбольш актыўным перыядзе жыцця. Хвароба адрывае іх ад вучобы, любімых спраў, заняткаў фізкультурай і спортам. Вострыя атакі рэўматызму, якія паўтараюцца праз розныя тэрміны, настолькі змяняюць клапаны сэрца, што часта ўзнікае парок сэрца.

Праблема своечасовай і надзейнай прафілактыкі рэўматызму непакоіць вучоных і практычных урачоў, матак і бацькоў, кроўна зацікаўленых у захаванні здароўя моладзі. Знізіць захворваемасць на рэўматызм — гэта значыць паменшыць магчымасць узнікнення парок сэрца, заўчаснай інваліднасці і смерці.

Каб дабіцца гэтага, трэба ведаць прычыны ўзнікнення захворвання, асаблівасці яго цяжэння.

Ва ўзнікненні рэўматызму вінаваты шырока распаўсюджаны ў прыродзе мікроб стрэптакок.

Стрэптакокі актывізуюцца не толькі пасля ангіны, але і пасля грыпу, катару верхніх дыхальных шляхоў, шкарлятыны. Застарэлыя інфекцыйныя ачагі — нялечаныя карыёзныя зубы, хранічны халецыстыт — таксама ствараюць у арганізме чалавека больш высокую ўспрымальнасць да стрэптакокаў.

Ці можна знізіць гэту ўспрымальнасць? Можна.

Перш за ўсё некалькі парад, як змагацца са стрэптакокамі, якія акружаюць чалавека. Колькасць гэтых мікробаў можна паменшыць, калі трымаць у чыстаце бялізну, цела, памяшканне. Раз на тыдзень неабходна мыць нацельную і пасцельную бялізну, рабіць як мага часцей вільготнае прыбіранне, праветрываць пакоі.

Вялікае значэнне ў прафілактыцы рэўматызму мае своечасовае лячэнне грыпу, ангіны, катару верхніх дыхальных шляхоў, лячэнне зубоў, запаленняў поласці рота, глоткі, жоўцевага пузыра. Пра гэта асабліва трэба памятаць тым, хто часта і падоўгу хварэе на ангіну, катары верхніх дыхальных шляхоў, грип. Увосень і вясной, у перыяд вільготнага, няўстойлівага надвор'я ім неабходна праходзіць курс прафілактычнага лячэння.

У асноўным выкарыстоўваюцца прэпараты пеніцыліну, у прыватнасці, працяглага дзеяння (біцылін). Пеніцылін выгадна адрозніваецца ад іншых антыбіётыкаў тым, што ён не толькі тармозіць развіццё стрэптакокаў, але і знішчае гэтыя мікробы. Прэпараты пеніцыліну — біцылін-1 або біцылін-3 — зручныя тым, што іх можна ўводзіць хвораму раз на тыдзень. Звычайна курс прафілактычнага лячэння працягваецца шэсць тыдняў. У апошні час сінтэзаван біцылін-5, які ўводзіцца раз у месяц.

У комплексным прафілактычным лячэнні ўжываюцца і такія шырока вядомыя прэпараты, як аспірын, пірамідон і бутадыён. З іх дапамогай удаецца нармалізаваць змененую рэактыўнасць арганізма, паменшыць схільнасць да алергічных і аутаалергічных рэакцый.

Паменшыць ўспрымальнасць да стрэптакока памагаюць загартуванне, фізічныя практыкаванні, прагулкі.

Алергічную рэакцыю, у прыватнасці, можа выклікаць зложыванне аднастайнай вугляводзістай ежай (ласункі, мучныя стравы, кашы, асабліва з вялікай колькасцю солі). Да павышэння рэактыўнасці арганізма прыводзіць іншы раз самалячэнне, бескантрольны прыём лекаўстваў без назначэння ўрача.

Некалькі парад тым, хто захварэў на рэўматызм. Пры рэўматычнай атацы, як правіла, трэба на працягу месяца і больш захоўваць строгі пасцельны рэжым. Такі рэкамендаваны ўрачом рэжым неабходна выконваць і тады, калі балыць сэрца і суставы, і ў той перыяд, калі, здавалася б, нічога не турбуе.

Для лячэння рэўматызму ўрачы ўжываюць прэпараты саліцылавай кіслаты, бутадыён, пірамідон, некаторыя корцікастэроідныя гармоны. Гэтыя лекавыя прэпараты, і асабліва гармоны, не толькі непасрэдна ўплываюць на запаленую пры рэўматызме тканку, але і падаўляюць алергічны і аутаалергічны працэс. Для аднаўлення ўнутранага бялковага балансу арганізма карысны прадукты, якія змяшчаюць жывёльныя бялкі — мяса, рыба, тварог, сыр, яйкі, а таксама гародніна і фрукты.

Добрай раніцы!

Фотаэцюд Ул. Вяхоткі.

Калі чалавек, які перанёс востры перыяд рэўматызму, адчувае сябе добра, ён можа загартувацца. Паводле парады ўрача спачатку робяць абціранні цёплай вадой, а затым вадой хатняй тэмпературы.

Мы не раім такім людзям прымаць халодны душ. Сістэматычнае ахаладжэнне звычайна абвастрае захворванне. У перыяд жа абвастрэння рэўматызму водныя працэдурны забараняюцца.

Той, хто перанёс рэўматызм, не павінен забываць, што гэтае захворванне можа даваць рэцыдывы. Трэба пазбягаць пераграванняў, пераахладжэнняў. Разумовае ператамленне, недастатковы сон, непрыемныя эмоцыі адбіваюцца адмоўна на цяжэнні хваробы. Фізічныя практыкаванні, прагулкі, паходы таксама не павінны быць стомлячымі. Калі ж з'явілася стомленне, слабасць, — значыць, нагрузка для арганізма была празмерная, шкодная.

[Часопіс «Здоровье»]

ЗАІКАННЕ МОЖНА ВЫЛЕЧЫЦЬ

Мова — асноўны сродак сувязі паміж людзьмі. Але нярэдка, на жаль, мы сустракаемся з рознымі парушэннямі мовы. Адно з найбольш складаных расстройтваў — заіканне, калі плаўнае цячэнне мовы парушаецца запінкамі, прыпынкамі, паўтарэннямі асобных гукаў, складаў, слоў. Яно часцей за ўсё ўзнікае ў раннім дзяцінстве, ва ўзросце 3—5 гадоў, калі мова дзіцяці яшчэ няўстойлівая. Прычыны розныя: спалох, хвароба, перайманне, няправільнае выхаванне. Гэта можа быць на фоне аслабленай нервовай сістэмы.

Узнікшы ў самым пачатку моўнага развіцця, заіканне паступова ўзмацняецца, замацоўваецца, а з паступленнем у школу дабаўляюцца паўторныя з'явы: дзіця пачынае баяцца сваіх запінак, усведамляе непаўнацэннасць сваёй мовы, замыкаецца ў сабе. Паяўляюцца сарамлікасць, недаверлівасць.

Вось чаму так важна пазбавіцца ад заікання ў дзіцячым узросце, пакуль парушана толькі мова, а не траўміравана яшчэ і псіхіка.

Як толькі вы заўважыце, што ваша дзіця заікаецца, устанавіце правільны рэжым дня: своечасова корміце дзіця, своечасова кладзіце спаць, абавязкова дайце яму адпачыць пасля абеда. Вольны час заклівага дзіцяці трэба арганізаваць так, каб яно менш займалася шумнымі, рухомымі гульнямі. Размаўляйце з ім спакойна, не спяшаючыся. Мякка, спакойна падказвайце цяжкае слова. Шкодна чытаць заклівым дзецям многа казак, апавяданняў, вершаў, асабліва на ноч. А яшчэ лепш на некаторы час і зусім спыніць чытанне.

Ні ў якім разе нельга накружаць заклівае дзіця мноствам зрокавых уражанняў (тэлевізар, кіно, цырк) і вялікай колькасцю цацак.

У абыходжанні з такім дзіцем неабходна быць вытрымным, не патураць капрызам, быць паслядоўным у сваіх патрабаваннях. Не папраўляйце ў час запінак. Пры паяўленні заікання трэба адразу ж паказаць дзіця спецыялістам: урачу-псіханаўролагу або неўрапаталагу і лагапеду. Толькі комплекснае лячэнне ўрача і лагапеды паможа дзіцяці пазбавіцца ад заікання як мага раней.

Такая спецыялізаваная дапамога дзецям даецца ў дзіцячых поліклініках, дзе ёсць лагапед, у сурдалагапедычных кабінетах у абласных гарадах, у сурдалагапедычным дыспансерах горада Мінска.

Дарослыя ж, якія хварэюць на заіканне, могуць звярнуцца да лагапеды рэспубліканскага псіханаўралагічнага дыспансера, да лагапеды сурдалагапедычнага кабінета ў абласных гарадах (Брэст, Гомель, Віцебск). Заіканне ў дарослых можна вылечыць гэтаксама, як і ў дзяцей, але тут патрэбны больш працяглы тэрмін. І, апроч таго, воля і вытрымка самога хворага.

П. ШПІЛЬМАН,
лагапед-метадыст сурдалагапедычнага
дыспансера г. Мінска.

КУЛІНАРЫЯ

ХАТНЯЯ СМАЖАНІНА

Падрыхтаваную печань нарэжце на кавалкі па 25—30 г (таўшчыняй 0,5—0,7 см) і абсмажце да палавіны гатоўнасці. Асобна абсмажце бульбу, нарэзаную на кружочкі таўшчыняй 1 см. Печань і бульбу змяшайце і пакладзіце ў сатэйнік, заліце булёнам, дадайце пасераваныя тамат-пюрэ і рэпчатую цыбулю, лаўровы ліст і перамяшайце. Затым закіпяціце і тушыце. Падаючы на стол, пасыпце зялёнымі травіцамі.

На 350 г печані — 2 цыбуліны, 2 ст. лыжкі тамат-пюрэ, 800 г бульбы, соль, спецыі.

РАГУ З БАРАНІНЫ

Кавалкі бараніны пасыпце соллю, а па жаданню і перцам, абсмажце на скаварадзе з разагрэтым тлушчам. Пасыпце кавалкі бараніны пшанічнай мукой, пасмажце яшчэ 3—5 мінут, складзіце ў глыбокую каструлю, дадайце тамат-пюрэ,

уліце 2—3 шклянкі гарачага булёну або вады і тушыце на слабым агні паўтары-дзе гадзіны (маладую бараніну трэба тушыць 40—50 мінут).

Моркву, пятрушку, рэпчатую цыбулю нарэжце на долькі і абсмажце з тлушчам да палавіны гатоўнасці. Асобна абсмажце нарэзаную на долькі невялікія клубні сырой бульбы.

Калі бараніна будзе амаль гатова, дадайце абсмажаныя гародніну і бульбу, лаўровы ліст, перац гарошкам і працягвайце тушыць да гатоўнасці бульбы і гародніны.

Кавалкі мяса разам з гароднінай і соусам пакладзіце на талерку і пасыпце зялёнымі травіцамі або кропам.

На 500 г бараніны — 2 морквы, цыбуліна, карань пятрушкі, 5—6 бульбін, палавіна сталовай лыжкі пшанічнай мукі, 1—2 сталовыя лыжкі тамат-пюрэ, 2—3 сталовыя лыжкі сметанковага масла, 1—2 лаўровыя лісцікі, 6—8 гарошын перцу.

БЕФ-СТРОГАНАЎ

Рэпчатую цыбулю дробна нарэжце і падсмажце з маслам да палавіны гатоўнасці. Пакладзіце нарэзаную ялавічыну (яе трэба пасыпаць соллю і перцам) і смажце 5—8 мінут на моцным агні, памешваючы

відэльцам. Мяса пасыпце пшанічнай мукой, перамяшайце і працягвайце смажыць яшчэ 2—3 мінуты. Уліўшы смятану, усё добра размяшайце і даждзіце да кіпення (але не кіпяціце). Дадайце соус «Паўднёвы» і соль па смаку.

Смажаную бульбу можна падаць разам з мясам або асобна. Перад падачай пасыпце гарнір і мяса зелянівам пятрушкі або кропам.

На 500 г ялавічыны — 2—3 цыбуліны, шклянка смятаны, 1 сталовая лыжка соуса «Паўднёвы», 1 сталовая лыжка мукі, 3 сталовыя лыжкі топленага масла, 700—800 г бульбы.

БІФШТЭКС З ЦЫБУЛЯЙ

Злёгка адбітыя кавалкі выразкі пасыпце соллю, перцам, пакладзіце на скавараду з разагрэтым тлушчам і смажце з абодвух бакоў да гатоўнасці (7—15 мінут). Колцы рэпчатой цыбулі абсмажце ў разагрэтым масле.

Перад падачай на стол пакладзіце на мяса смажаную цыбулю і паліце сокам або сметанковым маслам. Для атрымання соку трэба скавараду з рэшткамі тлушчу і сокам паставіць на пліту і выпарыць вадкасць. Тлушч зліць, а згущаны сок, што прыстаў да дна пасуды, заліць мясным булёнам або вадой і пракіпяціць 2—3 мінуты.

На 400—500 г выразкі па-трэбна 2—3 цыбуліны, 2—3 сталовыя лыжкі масла.

Прыгатуйце для малых

СЕЛЯДЗЕЦ РУБЛЕНЫ

Селядзец рублены добра даць дзіцяці перад абедом. Ён павышае апетыт. Як жа яго прыгатаваць?

Салёны селядзец памыйце і, ачысціўшы, выньце косці, заліце халодным малаком і вымачвайце тры гадзіны. Рэпчатую цыбулю дробна нарэжце і злёгка падсмажце на алеі. Чэрствы пшанічны хлеб намачыце ў малаце. Свежы яблык абярыце і выражце зярняты, разрэжце на невялікія кавалачкі. Затым, змяшавшы вымачаны селядзец, цыбулю, хлеб і яблык, прапусціце праз мясарубку і змяшайце са сметанковым маслам. Паклаўшы масу на сям'ядачніцу і аформіўшы яе ў выглядзе рыбкі, упрыгожце кавалачкамі свежых агуркоў, фігурна нарэзанай морквай, буракамі, радыскай, яблыкам, пасыпце рубленым яйкам і зялёнымі пятрушкі.

На 50 г салёнага селядця — 10 г рэпчатой цыбулі, 30 г яблыка, 20 г пшанічнага хлеба, 3 г алею, 10 г сметанковага масла, 15 г малака, 1/4 крутога яйка, зялёнага пятрушкі, соль па смаку.

ВАРАНАЕ ШЧАЎЕ СЯ ШПІНАТАМ

Зварыце з мяса або мясных насцей і карэнняў булён. Шпінат і шчаўе перабярыце, старанна прамыйце, прапусціце праз мясарубку, дабавіце ў булён і варыце яшчэ 15—20 мінут.

Гатовае шчаўе запраўце сырым жаўтком, расцёртым са смятанай. У талерку пакладзіце лыжку смятаны і пасыпце дробна нарэзанай зялёнай цыбуляй.

На 100 г мяса — 5 г пятрушкі, 10 г морквы, 5 г зялёнай цыбулі, па 50 г шчаўя, шпінату і бульбы, 10 г смятаны, 1/2 яйка, 5 г раствору солі.

АЛЮМІНІЕВАЯ ПАСУДА

Пасуда з алюмініевых сплаваў шырока распаўсюджана ў быце. Лабараторныя даследаванні паказваюць, што пасуда з алюмінію адпавядае гігіенічным патрабаванням. Важна толькі правільна ёю карыстацца.

Алюміній лёгка акісляецца кіслародам і пакрываецца вельмі тонкай (0,00001 міліметра), але вельмі моцнай плёнкай вокісу. Гэтая плёнка засцерагае метал ад карозіі і далейшага акіслення. Таму ўздзеянні вады і звычайных харчовых прадуктаў. Пад дзеяннем жа кіслот плёнка вокісу разбураецца, метал параўнальна лёгка падвяргаецца карозіі і можа часткова перайсці ў харчовыя прадукты. Хоць алюміній і не валодае такімі ж уласцівасцямі, гэта можа выклікаць лёгкае раздражненне слізістай абалонкі страўніка і кішэчніка.

У алюмініевай пасудзіне не рэкамендуецца нават на працягу двух-трох дзён захоўваць ежу, якая мае значную кіслотнасць: квашаную напуста, саленні, марынады, напуста, баршчы, тамат-пюрэ, кісялі, джэмы. Інакш гэтыя прадукты могуць страціць смак, пах і колер. Крэм, напрыклад, збіты ў алюмініевай каструлі, набывае шараватае адценне і металічны прысмак.

Такім чынам, раім выкарыстоўваць алюмініевую пасуду толькі для прыгатавання, а не для захоўвання ежы.

Мыюць алюмініевую пасуду гарачай вадой з мылам або гарчыцай. Чысціць яе можна пастамі «Маланка», «Бляск», «Чыстоль». Для чысткі і мыцця алюмініевай пасуды не трэба карыстацца содай, нашатырным спіртамі і да т. п. Яны разбураюць ахоўную вокісную плёнку і выклікаюць карозію металу.

КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ

Каб палтус захаваў сваю форму і менш разварваўся, яго трэба пасаліць і даць паляжаць 4—5 мінут; затым зварыць у вадзе, усыпаўшы 50% солі, якая патрэбна для варкі рыбы.

Мярлуза будзе менш салодкая на смак, калі пры варцы дабавіць у вадку лімонную кіслату або воцат.

Перш чым смажыць палтус, раім абкачаць яго ў пшанічнай муцы, затым змачыць збітым яйкам і абкачаць у тоўчаных сухарах.

Кету, гарбушу, прызначаныя для халодных закусак, трэба толькі зачысціць ад насцей. Скуру здымаюць перад самай падачай, тады рыба застанеца сакавітай.

З нятлустага тварагу выходзяць добрыя сырнікі, запячкі. У тварожны пудзінг замест мукі можна ўсыпаць маньныя крупы або молатыя пшанічныя сухары.

Каб ванілін раўнамерна размяшаўся ў тварожнай масе, растварыце яго ў невялікай колькасці гарачай вады (у халоднай вадзе ванілін раствараецца дрэнна).

Паверхню стала, на якім вы раскатваеце цеста, змажце алеем. Тады цеста не прыліпне.

Змазваць пірог яйкам трэба за 5—10 мінут да выпечкі. Рабіце гэта мяккім пэндзлем, асцярожна, каб не памяць пірага.

Печаныя піражкі з прэснага здобнага цеста будуць порыстыя і рассыпчастыя, калі цеста прыгатаваць з дабаўленнем пітной соды і лімоннай кіслаты.

КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ • КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ

ВУГРАВЫ СЫП

Ад вуграваго сыпу пакутуюць, як прывіла, людзі з тлустай скурай. Паяўляюцца вугры звычайна ў перыяд палавога паспявання, калі залозы ўнутранай сакрэцыі павялічваюць выпрацоўку асобых рэчываў — андрагенаў. Андрaгены, у сваю чаргу, узмацняюць выдзяленне тлушчу салёнымі залозамі скуры.

Часам тлушч, не знаходзячы выхаду наверх, прарывае сценкі вывадной адтуліны, і можа пачацца запаленне: паяўляецца пачырваненне і ўтвараецца гнайнічок. Калі ён ускрываецца, на яго месцы застаецца рубец. З гадамі вугравы сып звычайна праходзіць, але яго сляды — шчыльныя рубцы — застаюцца.

У некаторых людзей узнікненню вугроў спрыяе ўжыванне каўбасных і вэнджаных вырабаў, салёнай рыбы, ікры, какао, шакаладу. Паяўленне вуграваго сыпу звязана і з прывычнымі запорамі. Зімой бываюць абвастранні хваробы. Гэта, напэўна, тлумачыцца, тым што ў халоднае надвор'е павялічваецца вязкасць сала і гэта замінае яму выдзяляцца на паверхню скуры.

Для барацьбы з павышанай дзейнасцю салёных залоз перш за ўсё трэба абмежаваць у рацыёне харчавання колькасць вугляводаў, у першую чаргу цукру, а таксама тлушчаў і солі. Трэба выключыць з харчовага рацыёну саленні, вэнджаныя вырабы, алкагольныя напіткі. Неабходна таксама сачыць за нармальнай работай кішэчніка, не дапускаць запораў.

Пры павышанай салёнасці касметалагі рэкамендуюць мыцца кавалкавым дзягцярным мылам, а пры ўмеранай салёнасці — дзіцячым мылам. Але трэба мець на ўвазе, што частае мыццё, гэтак жа як праціранне твару моцнымі спіртавымі растворамі, выклікае ўзмацненую работу салёных залоз.

Хворыя на вугравы сып павінны як мага раней звярнуцца да ўрача. Урач звычайна назначае розныя праціранні твару растворамі, якія змяшчаюць не больш 50 працэнтаў спірту; да гэтых раствораў часта дабаўляюць серу. Сера ў ачышчальным выглядзе ўрач часам рэкамендуе прымаць і ўнутр. Некаторым хворым карысны прыём канцэнтрату вітаміну А.

Паколькі ў людзей, схільных да вуграваго сыпу, абмен рэчываў паніжаны, ім асабліва рэкамендуецца занятакі фізіч-

най культурай і спортам, сонечныя ванны.

Ва ўпартых выпадках вугравы сып лечаць дыятэрмакаагуляцыяй у спецыяльных лекавых установах.

КАЛІ ВЫ ПРАЦУЕЦЕ НА ПАВЕТРЫ...

Такі ўжо закон эстэтычных патрабаванняў: мы засмучаемся, калі паяўляецца павышаная сухасць скуры, паяўляюцца буйныя вяснушкі, пігментныя плямы. Для прадухілення гэтых непрыемных з'яў даем некалькі рэкамендацый.

Перад выходам на работу змазвайце скуру твару і шыі, калі яна адкрыта, ахоўным крэмам і прыпудрываўце (апрача скуры вакол вачэй) пудрай цёмных колераў. Да пудры добра дадаць парашок салолу або хініну (3—5 г на 50 г пудры).

Ахоўны крэм можна прыгатаваць самім. Для гэтага трэба ўзяць цынкавую мазь, расплавіць яе, апусціўшы баначку ў гарачую ваду, і дадаць парашок салолу (6 г на 100 г цынкавай мазі). Можна выкарыстаць адзін з ахоўных крэмаў, якія выпускаюцца нашай парфумернай прамысловасцю, — «Маладосць», «Сунічны», «Прыз», «Чырвоны мак», а для скуры, схільнай да паяўлення вяснушак і пігментных плям, — «Прамень», «Крэм ад загару».

Калі на скуры ўжо з'явіліся вяснушкі, пігментныя плямы або яна вельмі загарэла, можна скарыстаць адбелваючыя сродкі, прыгатаваныя ў хатніх умовах. Вазьміце чвэртку шклянкі сталавага воцату, змяшайце з сокам двух лімонаў і адной сталавай лыжкай гарэлкі для сухой і нармальнай скуры і дзвюма-трыма — для тлустай, дадайце дзве чайныя лыжкі трохпрацэнтнага перакісу вадароду і ўсё добра размяшайце. Пры сухой і нармальнай скуры ў сумесь можна дадаць дзве чайныя лыжкі гліцэрыны. Гэтай вадкасцю працірайце пігментаваную скуру адзін-два разы на дзень. Старайцеся абавязкова рабіць гэтую працэдуру перад выходам на паветра.

Жанчынам, якія заняты ў сельскай гаспадарцы, пры сухой скуры твару карысна ўжываць гарачыя вільготныя кампрэсы, ачысціўшы перад гэтым скуру і змазаўшы крэмам. Пасля зрабіць маску з фруктаў, ягад або гародніны. Расціснўшы іх, нанесці на скуру, праз 15—20 мінут асушыць яе папяровай сурвэткай і зноў змазаць пажыўным крэмам.

Для змякчэння і адбелвання скуры карысныя маскі з тварагу, разведзенага кіслым малаком, для тлустай скуры, смятанай — для сухой. Змачыўшы кашкай марлю, трэба пакласці яе на скуру і трымаць 8—10 мінут, затым спаласнуць твар халоднай вадой і на мокрую скуру нанесці змякчаючы крэм.

Іна КАЛЬГУНЕНКА,
галоўны ўрач Маскоўскай
касметычнай лячэбніцы.

МЫЦЦЁ НЕЙЛОНУ

Ніколі не мойце разам рэчы з белага і каляровага нейлону: статычная электрычнасць, якая ў ім знаходзіцца, выцягвае фарбу з тканіны.

Вось правілы мыцця рэчаў, якія не прасуюцца: не замачвайце іх на доўгі час; не апускайце ў гарачую ваду; моцна не намыльвайце; асабліва старанна палашчыце; развешваючы, зашпіліце на ўсе гузікі, кнопкі, маланкі.

Высушаныя сукенкі, якія трэба прасаваць, неабходна папырскаць вельмі гарачай вадой і, развесіўшы на плечках, накрыць зверху прасціной. Праз дзве гадзіны сукенку можна прасаваць.

ЦІ ВЕДАЕЦЕ, ШТО...

...праціраць аконныя шыбы трэба знутры ў вертыкальным напрамку, а знадворку — у гарызантальным. Тады адразу відаць, якія месцы прапушчаны.

...рукі, пацямнелыя ад работы ў агародзе або ў садзе, добра адмываюцца мыльнай пенай, у якую дабаўлена чайная лыжка цукровага пяску.

...старыя або пакамечаныя цюль і карункі становяцца жорсткія і свежыя на выгляд, калі іх пакласці паміж двума аркушамі навошчанай паперы і папрасаваць прасам.

...цукровы пясок са сметанковым маслам для плячэння хутчэй расціраецца ў пену, калі перад гэтым спаласнуць міску кіпеллем.

...белая скура з апельсінаў лёгка здымаецца, калі іх перад абіраннем патрымаць мінут пяць у кіпеллі.

...яблыкі для салаты не цямяюць, калі іх, абабраўшы і нарэзаўшы, пакласці мінут на дзесяць у злёгку падсоленую халодную ваду.

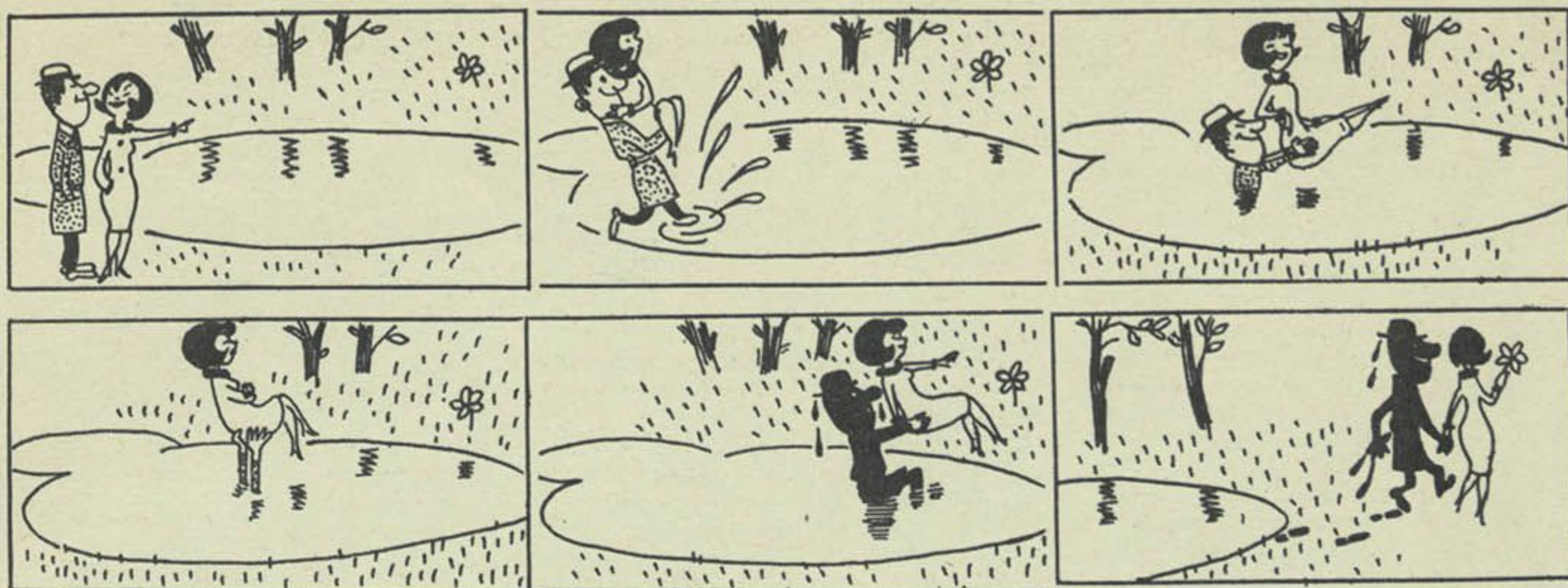
...перш чым убіваць цвік у атынкаваную сцяну, трэба прыклеіць кавалачак цэлафану, і тынкоўка не дасць трэшчын.

...змазаўшы швейную машыну, абавязкова трэба прастрачыць некалькі разоў складзеную ў два-тры слаі праманальную паперу, яна ўбярэ лішак масла.

...швейныя іголки не ржавеюць і лёгка ўваходзяць у тканіну, калі іх трымаць у рабочай каробцы ўваткнутымі ў кавалачак мыла.

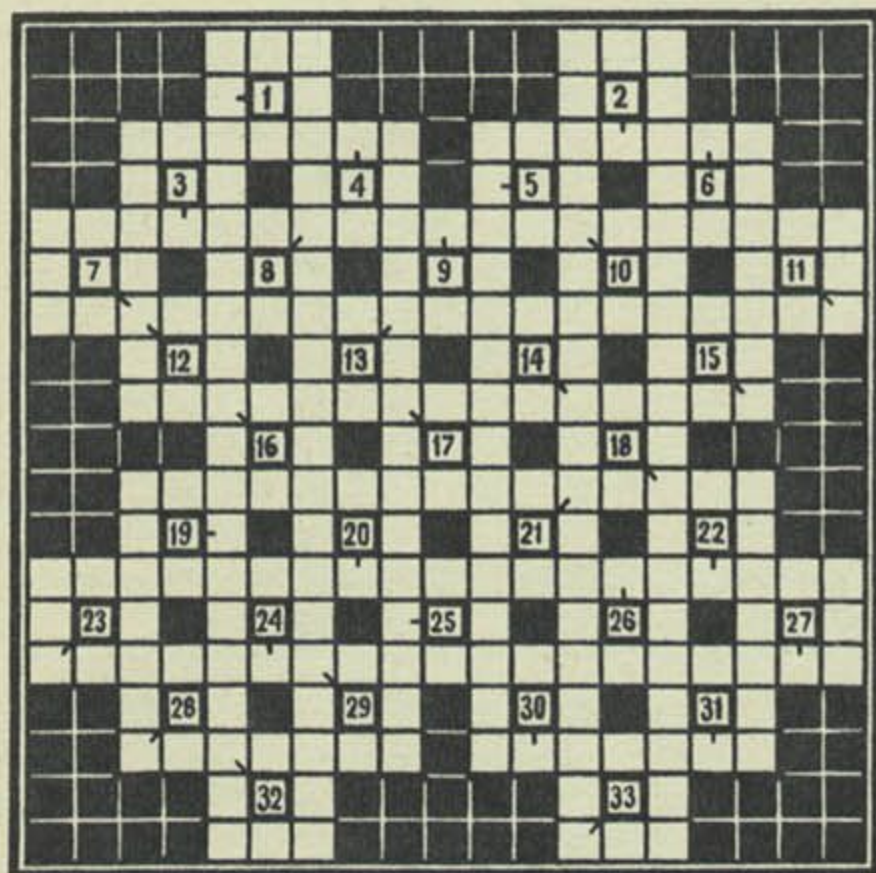
...забруджаныя гумаваыя дыванчкі ў ваннай добра ачышчаюцца невялікай шчоткай, на якую наліта некалькі кропель газы і цёплай вады.

...калі пакаёвыя сабакі (асабліва з доўгай поўсцю) ліняюць, іх добра чысціць пыласосам. Сабакам вельмі да спадобы гэтая апрацоўка.

Першы падснежнік.
Малюнак В. Чыжыкава
(«Неделя»)

КРАСВОРД

Вакол кожнай лічбы, пачынаючы з клеткі са штрихом, упишыце па ходу гадзіннікавай стрэлкі словы, значэнні якіх указаны ніжэй.

1. Савецкі лётчык-насманаўт. 2. Гераіня трагедыі Шэкспіра. 3. Сузор'е. 4. Цыбульная расліна. 5. Птушка. 6. Польская эстрадная спявачка. 7. Савецкі музычны дзеляч, заснавальнік вядомага народнага хору. 8. Савецкая гімнастка. 9. Набор прадметаў аднаго прызначэння. 10. Спявачка, народная артыстка СССР. 11. Паказ вырабаў. 12. Агульны выгляд мясцовасці. 13. Прылада для вымярэння вуглавой скорасці. 14. Персанаж апавесці А. Чакоўскага «Святло далёкай зоркі». 15. Тып тэлевізара. 16. Страва. 17. Першая жанчына-прафесар этнаграфіі ў Расіі. 18. Група збудаванняў, якая стварае адзіную кампазіцыю. 19. Аўтар карціны «Абаронцы Брэсцкай крэпасці». 20. Кніга беларускай паэтэсы К. Буйлы. 21. Горад на востраве Сіцылія. 22. Доктар. 23. Навуковая ўстанова. 24. Аўтар санаты «Апасіяната». 25. Бог гандлю ў старажытных рымлян. 26. Супрацоўнік выдавецтва. 27. Музычны твор. 28. Лётчыца, Герой Савецкага Саюза. 29. Найменшая нейтральная часцінка рэчыва. 30. Службовая асоба на чыгуначнай станцыі. 31. Пладова-ягодная расліна. 32. Адзін з герояў, што ўзялі сцяг Перамогі над рэйхстагам. 33. Украінская пісьменніца, аўтар п'есы «Лясная песня».

Склаў Аляксандр ЖДАНКО.

АДКАЗЫ НА ЧАЙНКАСВОРД, ЗМЕШЧАНЫ У № 2

Па вертыкалі: 1. Мазала. 2. Сухарэбская. 3. Каранеўская. 14. Рудно.
Па гарызанталі: 4. Шаўчук. 5. Багдан. 11. Літаш. 12. Лабко. 13. Варэц.
Па акружнасцях: 6. Васількова. 7. Анюхоўская. 8. Арсеньева. 9. Васіленка. 10. Кармызава. 15. Казлова. 16. Чадовіч. 17. Марозава. 18. Іванюта.

ПА МАТЭРЫЯЛАХ „РАБОТНІЦЫ І СЯЛЯНКІ“

У «Работніцы і сялянцы» (№ 12 за 1966 г.) было надрукавана пісьмо з вёскі Ныстанавічы пра ўмовы работы майстэрняў бытавога абслугоўвання.

Начальнік Упраўлення бытавога абслугоўвання насельніцтва Мінскага аблвыканкома тав. Лабанаў адказаў рэдакцыі:

«Факты, пра якія расказвалася ў нарэспандэнцыі «У цеснаце, цеснаце і... крыўдзе», сапраўды маюць месца. Для паляпшэння ўмоў работы майстэрняў у вёсцы Ныстанавічы намеснікам старшыні аблвыканкома тав. Раханавым А. Е. прапанавана абласпажыўсаюзу ў найкарацейшы тэрмін вырашыць пытанне аб перадачы часткі памяшкання, занятага канторай сельпо, Плешчаніцкаму камбінату бытавога абслугоўвання».

У рэдакцыю прыйшло пісьмо жыхароў новага пасёлка Сейлавічы калгаса «Рассвет». Яны скардзіліся, што сем месяцаў іх вёску не падключалі да электрасеткі.

Рэдакцыя звярнулася да старшыні Нясвіжскага выканкома райсавета дэпутатаў працоўных тав. Кузьмянкова з просьбай памагчы калгаснікам. Ён нядаўна паведаміў, што пасля выканання работ, якія гарантуюць бяспеку, электралінія здадзена ў эксплуатацыю. Усе дамы жыхароў вёскі Сейлавічы электрыфікаваны.

Віншваем са святлом!

КАРОТКІЯ АДКАЗЫ

Тав. Гарбачова з Гомеля!

Вам з сынам неабходна звярнуцца ў лагапедычны кабінет пры Гомельскім педагагічным інстытуце.

О. Н. з Навагрудка!

Наконт Вашай хваробы раім звярнуцца ў Рэспубліканскі інстытут скурных захворванняў, які знаходзіцца ў Мінску па вуліцы М. Горкага, 2, на тэрыторыі клінічнай бальніцы № 2. Туды ж трэба звярнуцца і дзяўчыне, якая напісала нам аб парушэнні пігментага абмену скуры.

Яшчэ раз просім нашых чытачоў, якія звяртаюцца з просьбамі даць медыцынскую параду, — пішыце свае адрасы!

На першай старонцы вокладкі — малюнак Ул. Табушава.

Галоўны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія:
М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА,
М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР,
В. І. ФІЛІПАВА, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар В. І. Асіпенка.
Мастацкае афармленне Ю. Пучынскага.

АТ 02943. Журнал «Работница и крестьянка»
на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Здадзена ў набор 9/III 1967 г. Падп. да друку 31/III 1967 г.
Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3.
Папера 60×90%. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 6-17-51, адказн. сакратара, аддзела прамысловасці — 6-38-14, аддзелаў сельскай гаспадаркі і культуры — 6-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 18 кап.
Дадатак — выкрайка. Тыраж 221 067 экз. Зак. 148.

Нацыянальная
бібліятэка
Беларусі

Цена 15 кап.

74995

